

2003-03-21

Dnr 341/2003

Stockholms tingsrätt

ANSÖKAN OM STÄMNING**KÄRANDE**

Konkurrensverket, 103 85 STOCKHOLM

SVARANDE

NCC AB, org.nr 556034-5174, 170 80 SOLNA

Ombud: advokaten AA advokatfirman Södermark, Box 14055,
104 40 STOCKHOLM

Vägverket, org.nr 202100-0639, 781 87 BORLÄNGE

Ombud: advokaten BB Linklaters Lagerlöf advokatbyrå, Box 5402,
111 84 STOCKHOLM

Skanska Sverige AB, org.nr 556033-9086, 169 83 SOLNA

Ombud: advokaten CC advokatfirman Mannheimer Swartling,
Box 1711, 111 87 STOCKHOLM

Peab Asfalt AB, org.nr 556098-8122, 260 91 FÖRSLÖV

Ombud: advokaten DD advokatfirman Wistrand, Box 70393,
107 24 STOCKHOLM

Peab Sverige AB, org.nr 556099-9202, 260 92 FÖRSLÖV

Ombud: advokaten DD advokatfirman Wistrand, Box 70393,
107 24 STOCKHOLM

Peab Asfalt Syd AB, org nr 556198-4070, 260 92 FÖRSLÖV

Ombud: advokaten EE Setterwalls advokatbyrå, Arsenalgatan 6,
111 47 STOCKHOLM

Sandahls Grus & Asfalt AB, org.nr 556421-6181, Box 54, 568 00 SKILLINGARYD

Ombud: advokaten FF Coudert Brothers Advokatbyrå, Box 7418,
103 91 STOCKHOLM

Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB, org.nr 556537-5432, Brunnsgatan 38,

733 31 SALA

Ombud: advokaten GG advokatfirman Vinge, Box 1703,
111 87 STOCKHOLM

2003-03-21

Dnr 341/2003

Svenska Väg AB, org.nr 556103-3001, Box 2015, 191 02 SOLLENTUNA

ODEN Entreprenad AB, org.nr 556173-5555, 692 84 KUMLA

Ombud: advokaten HH advokatfirman Lindahl, Box 14240,
104 40 STOCKHOLM

Bygg och Miljö i Östergötland AB, org.nr 556520-3105, Slakthusvägen 3,
605 92 NORRKÖPING

SAKEN

Konkurrensskadeavgift enligt 26 § konkurrenslagen (1993:20)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ANSÖKAN OM STÄMNING	1
KÄRANDE	1
SVARANDE	1
SAKEN.....	2
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	3
YRKANDE	5
GRUNDER	5
MARKNADEN	8
Grundläggande marknadsförutsättningar	8
Vägar och vägunderhåll.....	8
Asfaltmassa och asfaltbeläggning.....	9
Grus- och stenkrossmaterial	10
Marknaden för asfaltbeläggningsentreprenader	10
Kundstruktur.....	10
Upphandlingsförfarandet	11
Företagen.....	12
Branschorganisationer	16
Relevant marknad.....	16
Marknadsandelar i procent 2001	18
OMSTÄNDIGHETER	18
Bakgrund	18
Förfarandet.....	18
Allmänt om det konkurrensbegränsande samarbetet mellan NCC, Skanska, Peab Asfalt och Vägverket Produktion (se I och IX under rubriken Grunder).....	18
Möten och kontakter i Vägverkets region sydöst (se nummer I under rubriken Grunder)	20
Statliga upphandlingar 1997-2001	20
Vägverket region sydöst 1997 (se I under rubriken Grunder)	20
Vägverket region sydöst 1998 (se I och II under rubriken Grunder).....	22
Ullevirondellen i Linköping 1998 (se III under rubriken Grunder).....	24
Vägverket region Sydöst 1999 (se I och II under rubriken Grunder)	24
Vägverket region Sydöst 2000 och 2001 (se I och II under rubriken Grunder).....	25
Vägverket region Väst 2000 (se I under rubriken Grunder)	26
Vägverket region Väst 2001 (se I och II under rubriken Grunder).....	27
Vägverkets region Mälardalen 2000 (se I och II under rubriken Grunder)	28
Vägverkets region Mälardalen 2001 (se I och II under rubriken Grunder)	29
Vägverkets region Mitt 2001 (se I och II under rubriken Grunder).....	30
Kommunala upphandlingar	30
Ljungby kommun 1998 (se I under rubriken Grunder)	30
Åtvidabergs kommun 1998 (se IV under rubriken Grunder).....	31
Uddevalla kommun 1998 (se I under rubriken Grunder).....	31
Götene kommun 1999 (se I under rubriken Grunder)	32
Karlsborgs kommun 1999 (se I under rubriken Grunder)	32
Linköpings kommun 2000 (se V och VI under rubriken Grunder)	32
Ulricehamns kommun 2000 (se I under rubriken Grunder).....	34
Hässleholms kommun 2000 (se I under rubriken Grunder).....	34
Klippans kommun 2000 (se I under rubriken Grunder).....	35

Kristianstad och Bromölla kommuner 2000 (se I under rubriken Grunder)	35
Landskrona kommun 2000 (se I under rubriken Grunder)	36
Ystads kommun 2000 (se I under rubriken Grunder)	36
Helsingborg och Höganäs kommuner 2000 (se I under rubriken Grunder).....	37
Privata upphandlingar	37
Östgötaporten 1998 (se VII under rubriken Grunder)	37
Gärstadverken i Linköping 1998 (se VIII under rubriken Grunder).....	38
Ekås Vägförening 2000 (se I under rubriken Grunder)	38
Produktion och försäljning av asfaltmassa	38
Produktionsbegränsning och marknadsdelning avseende asfaltmassa (se X och XI under rubriken Grunder)	38
Produktionsbegränsning avseende asfaltmassa (se XII under rubriken Grunder)	38
Tankbeläggningar/ytbehandling (se XIII under rubriken Grunder)	39
RÄTTSLIG BEDÖMNING	39
Allmänt	39
Begreppet företag	40
Avtal eller samordnat förfarande	40
Syfte eller resultat	41
Märkbarhet	42
Preskription	43
Ansvar för ODEN Entreprenad.....	43
Principen om en ekonomisk enhet.....	43
ODEN Entreprenad	44
KONKURRENSSKADEAVGIFT	44
Allmänt om förutsättningarna för avgift	44
Avgiftens storlek.....	44
Grundbeloppet.....	45
Försvarande omständigheter.....	46
Förmildrande omständigheter.....	47
Konkurrensskadeavgift	47
Eftergift/nedsättning	47
Slutliga belopp	48

YRKANDE

1. Konkurrensverket yrkar att tingsrätten jämlikt 26 § konkurrenslagen (KL) förpliktar företagen NCC AB, Vägverket, Skanska Sverige AB, Peab Asfalt AB, Peab Sverige AB, Peab Asfalt Syd AB, Sandahls Grus & Asfalt AB, Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB, Svenska Väg AB, ODEN Entreprenad AB och Bygg och Miljö i Östergötland AB att betala konkurrensskadeavgift enligt följande:

NCC AB med 472 500 000 kronor

Vägverket med 280 000 000 kronor

Skanska Sverige AB med 664 200 000 kronor

Peab Asfalt AB med 89 300 000 kronor

Peab Sverige AB med 130 000 000 kronor

Peab Asfalt Syd AB med 7 680 000 kronor

Sandahls Grus & Asfalt AB med 6 400 000 kronor

Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB med 4 000 000 kronor

Svenska Väg AB med 1 500 000 kronor

ODEN Entreprenad AB med 500 000 kronor

Bygg och Miljö i Östergötland AB med 250 000 kronor

GRUNDER

2. Företagen NCC AB, Vägverket, Skanska Sverige AB, Peab Asfalt AB, Peab Sverige AB, Peab Asfalt Syd AB, Sandahls Grus & Asfalt AB, Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB, Svenska Väg AB, ODEN Entreprenad AB och Bygg och Miljö i Östergötland AB har uppsåtligt eller av oaktsamhet överträtt förbudet i 6 § KL genom att ingå avtal eller tillämpa samordnat förfarande som haft till syfte att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen på ett märkbart sätt eller gett ett sådant resultat. Överträdelserna anges i punkterna **I-XIII** och är inte ringa.
3. Peab Mellersta AB fusionerades med Peab Sverige AB den 1 september 1999. Peab Sverige AB är till följd härav ansvarigt även för överträdelser begångna av Peab Mellersta AB.
4. Företaget Bygg och Anläggning P-A Berglund AB fusionerades med PNB Asfalt AB den 1 januari 2001. PNB Asfalt AB – namnändrat till Peab Asfalt Syd AB - är till

följd härav ansvarigt även för överträdelser begångna av Bygg och Anläggning P-A Berglund AB.

5. Av principen om ekonomisk enhet följer att ODEN Entreprenad AB är ansvarigt för de överträdelser som begåtts av dess dotterbolag ODEN Asfalt AB.
6. Företagen har ingått avtal eller samordnat sig enligt följande.
7. **I** NCC AB, Vägverket, Skanska Sverige AB och Peab Asfalt AB har deltagit i marknadsdelning, direkt eller indirekt fastställt priser, utbytt information om priser och volymer samt bestämt att de inför statliga, kommunala och privata upphandlingar avseende asfaltbeläggning skulle utbyta information om anbud och besluta vilket företag som skulle erhålla det aktuella kontraktet. Överträdelserna har såvitt avser NCC AB, Skanska Sverige AB och Peab Asfalt AB omfattat tiden den 1 juli 1993 – 24 oktober 2001 samt för Vägverket den 1 maj 1995 – 24 oktober 2001.
8. **II** Sandahls Grus & Asfalt AB, Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB, Svenska Väg AB, PNB Asfalt AB, Bygg och Anläggning P-A Berglund AB och ODEN Asfalt AB har – i den omfattning som anges under respektive upphandling nedan (a-f) – deltagit i marknadsdelning, direkt eller indirekt fastställt priser, utbytt information om anbud samt accepterat och agerat i enlighet med det otillåtna förfarandet, under punkten **I**, rörande vilket företag som skulle vinna kontraktet i följande upphandlingar:
 - a) Sandahls Grus & Asfalt AB, Bygg och Anläggning P-A Berglund AB, Svenska Väg AB, Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB och ODEN Asfalt AB avseende asfaltbeläggning vid Vägverket region Sydöst år 1998.
 - b) Bygg och Anläggning P-A Berglund AB avseende asfaltbeläggning vid Vägverket region Sydöst år 1999, 2000 respektive 2001.
 - c) Sandahls Grus & Asfalt AB, Svenska Väg AB, PNB Asfalt AB och Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB avseende asfaltbeläggning vid Vägverket region Väst år 2001.
 - d) Sandahls Grus & Asfalt AB, Svenska Väg AB, Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB och ODEN Asfalt AB avseende asfaltbeläggning vid Vägverket region Mälardalen år 2000.
 - e) Sandahls Grus & Asfalt AB, Svenska Väg AB och Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB avseende asfaltbeläggning vid Vägverket region Mälardalen år 2001.
 - f) Sandahls Grus & Asfalt AB och Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB avseende asfaltbeläggning vid Vägverket region Mitt år 2001.
9. **III** NCC AB, Skanska Sverige AB, Vägverket och Peab Mellersta AB har inför Vägverkets upphandling avseende en ombyggnad av en trafikplats på väg E4 vid Linköping inom Östergötlands län (Ullevirondellen) år 1998 deltagit i marknadsdelning,

direkt eller indirekt fastställt priser samt utbytt information om anbud och beslutat vilket företag som skulle erhålla det aktuella kontraktet. NCC AB, Skanska Sverige AB, Vägverket och Peab Mellersta AB har härutöver utbytt information med och förmått ett annat företag att delta i marknadsdelning och fastställelse av anbudspriser.

10. **IV** Peab Mellersta AB, NCC AB, Skanska Sverige AB och Vägverket har inför Åtvidabergs kommuns upphandling år 1998 av nybyggnation av gång- och cykelbro deltagit i marknadsdelning, direkt eller indirekt fastställt priser samt utbytt information om anbud och beslutat vilket företag som skulle erhålla det aktuella kontraktet. Peab Mellersta AB, NCC AB, Skanska Sverige AB och Vägverket har härutöver utbytt information med och förmått ett annat företag att delta i marknadsdelning och fastställelse av anbudspriser.
11. **V** Peab Sverige AB, NCC AB, Skanska Sverige AB och Vägverket har inför Linköpings kommuns upphandling år 2000 av underhållsbeläggningar och ombyggnad av busshållplatser deltagit i marknadsdelning, direkt eller indirekt fastställt priser samt utbytt information om anbud och beslutat vilket företag som skulle erhålla aktuella kontrakt.
12. **VI** Bygg och Miljö i Östergötland AB har deltagit i marknadsdelning, direkt eller indirekt fastställt priser, utbytt information om anbud samt accepterat och agerat i enlighet med de otillåtna förfarandena under punkten **V** rörande vilket företag som skulle erhålla aktuella kontrakt.
13. **VII** Peab Mellersta AB, NCC AB och Skanska Sverige AB har inför företaget Kuwaits Petroleum Svenska AB:s upphandling år 1998 av en entreprenad benämnd "Q8 Östgötaporten Mark" deltagit i marknadsdelning, direkt eller indirekt fastställt priser samt utbytt information om anbud och beslutat vilket företag som skulle erhålla det aktuella kontraktet. Peab Mellersta AB, NCC AB och Skanska Sverige AB har härutöver utbytt information med och förmått ett annat företag att delta i marknadsdelning och fastställelse av anbudspriser.
14. **VIII** Peab Mellersta AB, NCC AB och Skanska Sverige AB har inför Tekniska Verken i Linköping AB:s upphandling år 1998 av en körramp till Gärstadverken i Linköping deltagit i marknadsdelning, direkt eller indirekt fastställt priser samt utbytt information om anbud och beslutat vilket företag som skulle erhålla det aktuella kontraktet. Peab Mellersta AB, NCC AB och Skanska Sverige AB har härutöver utbytt information med och förmått ett annat företag att delta i marknadsdelning och fastställelse av anbudspriser.
15. **IX** NCC AB och Bygg och Anläggning P-A Berglund AB har ingått avtal eller samordnat sig om marknadsdelning avseende Emmaboda kommun under perioden 1997-2000, Tingsryd och Karlshamns kommuner under perioden 1998-2000 samt Värnamo, Vetlanda och Vaggeryds kommuner under perioden 1997-2000.
16. **X** NCC AB och Bygg och Anläggning P-A Berglund AB har ingått avtal eller samordnat sig avseende begränsning av produktion och försäljning av asfaltmassa under perioden den 1 januari 2000 – 24 oktober 2001.

17. **XI** NCC AB och Bygg och Anläggning P-A Berglund AB har, utöver överträdelsen under punkten **X**, ingått avtal eller samordnat sig avseende marknadsdelning samt begränsning av produktion och försäljning av asfaltmassa under år 2000.
18. **XII** NCC AB och Skanska Sverige AB har i december 1999 ingått avtal eller samordnat sig om att ingå en överenskommelse med ett annat företag avseende begränsning av produktion och försäljning av asfaltmassa.
19. **XIII** NCC AB, Skanska Sverige AB och Vägverket har i januari 2001 ingått avtal eller samordnat sig om marknadsdelning avseende tankbeläggningsverksamhet.

MARKNADEN

Nedan följer en beskrivning av de marknader som berörs i samband med anläggning och underhåll av vägar. Vidare beskrivs upphandlingsförfarandet, branschorganisationer och berörda företag. Avslutningsvis avgränsas de aktuella relevanta marknaderna.

Grundläggande marknadsförutsättningar

20. Med anläggningsverksamhet avses nybyggnad, ombyggnad och underhåll av anläggningar, dvs. vägar, järnvägar, broar, tunnlar, bergrum, flygfält, ledningar av olika slag samt övriga mark och anläggningsarbeten, t.ex. energianläggningar, VA-verk och hamnanläggningar. Anläggningsverksamhet brukar skiljas från t.ex. husbyggnationer.
21. De stora företagen på marknaden utför normalt alla typer av anläggningsprojekt. Det är inte vanligt förekommande med företag som är specialiserade på endast någon eller några slags anläggningar. Specialiserade företag kan ofta ställa om produktionen från en anläggningstyp till en annan. Saknas teknisk kompetens för en viss typ av anläggning kan sådana tjänster köpas av externa konsulter.

Vägar och vägunderhåll

22. En viktig delmarknad inom anläggningsbranschen utgörs av asfaltbeläggningsentreprenader. En stor del av det svenska vägnätet utgörs av asfalterade vägar. Andra förekommande vägtyper är betongvägar samt grusvägar. Betongvägar förekommer mycket sällan och grus används främst på mindre trafikerade vägar.
23. En väg som är upplåten för allmän trafik kan vara antingen statlig, kommunal eller enskild. Den statliga myndigheten Vägverket ansvarar för byggande och underhåll av det statliga vägnätet. För byggande och underhåll av kommunala vägar svarar respektive kommun. Vägar med enskild huvudman kan vara av olika slag, t.ex. höra till vissa fastigheter eller skötas av en vägförening.
24. Det statliga vägnätet omfattar ca 100 000 km och det kommunala ca 40 000 km väg. Enskilda vägars längd uppskattas till 280 000 km. Förklaringen till olika huvudmannaskap får främst sökas i historiska förhållanden och investeringsbeslut.

25. Det är vanligt förekommande att de som ansvarar för vägnätet anlitar entreprenörer för att utföra byggande och underhåll av vägar. En större asfaltbelagd väg behöver ett nytt slitlager ungefär vart sjätte till vart tionde år, beroende på trafikmängd.

Asfaltmassa och asfaltbeläggning

26. Beläggning med asfaltmassa syftar till att vägar, parkeringsplatser, start- och landningsbanor på flygplatser m.m. skall tåla det slitage som uppstår när dessa ytor trafikeras av fordon av skilda slag. Tekniken är i sina huvuddrag känd sedan länge och den tekniska utvecklingen måttlig. I Sverige har under senare år tillverkats och lagts ut mellan fem och sju miljoner ton asfalt per år.
27. Utläggning av asfaltmassa kräver tillgång till maskiner, personal samt asfaltmassa levererad till platsen för utläggningen. Företag som bedriver beläggningsverksamhet äger eller hyr maskiner och tillverkar eller köper asfaltmassa samt transporterar denna från asfaltverket i egna eller inhyrda lastbilar. Det förekommer att företag som åtagit sig beläggningsuppdrag i sin tur uppdrar åt ett annat företag att utföra arbetet som underentreprenör.
28. Asfaltmassa innehåller sten och bitumen. Bitumen är ett bindemedel som produceras genom raffinering av råolja. Förutom användning i asfaltmassa används bitumen i samband med byggande och viss industriproduktion.
29. Genom att variera stenmaterial, stenstorlek och bindemedel får asfalten varierande egenskaper. Räknat i viktprocent innehåller asfalt ca 6 procent bindemedel och 94 procent sten. Omvandlas detta till volymandelar utgör bitumeninnehållet ca 14 procent.
30. Vid asfaltbeläggning av väg används antingen varm, halvvarm eller kall asfaltmassa. I ett asfaltverk blandas sten och bitumen till asfaltmassa, vilket vanligen sker under uppvärmning. Med hjälp av kemiska tillsatser kan asfaltmassa göras flytande utan eller med endast måttlig uppvärmning, s.k. kall eller halvvarm asfaltmassa. Närmare 90 procent av all asfaltmassa som produceras utgörs av varm asfaltmassa.
31. Vid valet av beläggningsteknik vägs en rad faktorer in, t.ex. kvalitet och kostnader. Kall och halvvarm massa är av lägre kvalitet än varm asfaltmassa och används framförallt på mindre vägar med lägre trafikintensitet och mindre slitage.
32. Varm asfaltmassa är en färskvara som är svår att lagra och transportera. Varm asfaltmassa produceras normalt i nära geografisk och tidsmässig anslutning till utläggningsarbetet. En rimlig uppskattning är att ett asfaltverk kan leverera asfaltmassa inom en 10-mils radie från verkets placering. Ett antal andra faktorer däribland trafiksituationen kan påverka den möjliga transportsträckan.
33. Halvvarm och kall asfaltmassa tillverkas till skillnad från varm asfaltmassa i enklare anläggningar. Sådan asfaltmassa är lättare att lagra och transportera än varm asfaltmassa, vilket medför en lägre kostnadsnivå.

34. Genom mobila asfaltverk finns möjlighet att ordna tillgång till asfaltmassa där sådan saknas helt eller där företaget saknar tillgång till fasta asfaltverk. Mobila asfaltverk flyttas av ekonomiska skäl i första hand vid större entreprenader och är, liksom de fasta asfaltverken, beroende av tillgång till närbelägna grus- eller bergtäkter.
35. De större företagen har normalt tillgång till egna fasta asfaltverk på olika platser i landet. Det förekommer att företagen köper asfaltmassa från varandras asfaltverk. Vid utläggning av kall och halvvarm asfaltmassa är tillgången till egna fasta asfaltverk av mindre betydelse för företagen än vid utläggning av varm asfaltmassa.
36. Det går att återanvända tidigare utlagd asfaltmassa vilket kan göras på flera olika sätt. Återvinning av tidigare utlagd asfaltmassa har fördelar från miljösynpunkt och förekommer som ett krav från olika beställare. Återanvändning minskar även företagens inköpskostnader för nytt material.

Grus- och stenkrossmaterial

37. Stenmaterial utvinns ur grus- och bergtäkter. Materialet bearbetas i krossar som typiskt sett samlokaliseras med täkten ifråga men det förekommer även friliggande krossverksamheter. Drygt hälften av det utvunna stenmaterialet (55 procent år 2001) används i samband med vägarbeten.
38. Höga investeringskostnader försvårar öppnande av nya bergtäkter. Det är i dagsläget mycket svårt att erhålla tillstånd för start av en ny grustäkt eftersom det finns en ambition att av miljöskäl så långt möjligt övergå från grus- till bergtäkter.
39. Transportkostnaden utgör en stor andel av den totala kostnaden för grus- och stenmaterial vilket gör att det normalt inte är lönsamt att transportera grus- och stenmaterial längre än några mil. Därigenom blir tillgången till grus- och bergmaterial på nära håll avgörande för ett företags möjligheter att konkurrera om olika uppdrag på marknaden.
40. Ett mycket stort antal av befintliga täkter kontrolleras, liksom en stor andel av asfaltverken, av de största företagen på marknaden. Utbudet av material från oberoende täkter är högst begränsat.

Marknaden för asfaltbeläggningsentreprenader

Kundstruktur

41. Den relativt höga intensiteten i det statliga vägunderhållet kombinerat med den betydande omfattningen av det statliga vägnätet gör Vägverket till den i särklass största köparen av beläggningsentreprenader i Sverige. För drift och underhåll använde Vägverket sammanlagt 7,3 miljarder kronor år 2001. Av dessa medel utgjorde drygt 1,6 miljarder kronor Vägverkets utbetalningar för underhållsbeläggningar. I samband med underhållsbeläggning utförs även vissa sidoarbeten och om hänsyn tas till dessa var omfattningen (inklusive underhållsbeläggning) över 2 miljarder kronor.

42. Kommunernas kostnader för drift och underhåll av kommunala vägar var 4,6 miljarder kronor år 2001. Av kostnaderna svarade beläggningsunderhåll för drygt 900 miljoner kronor.
43. Vid sidan av underhållsbeläggning förekommer även s.k. investeringsbeläggning i samband med byggande av nya vägar m.m. Omfattningen av investeringsbeläggning är svår att kvantifiera eftersom beläggningsarbetet endast utgör en mindre andel av kostnadsmassan i dessa upphandlingar. Investeringsbeläggning är dock mera vanligt förekommande inom Vägverket än inom kommunsektorn.
44. Bland övriga beställare av beläggningstjänster märks vägföreningar, Luftfartsverket, Banverket samt fastighetsägare. Totalmarknadens omsättning kan uppskattas till närmare 6 miljarder kronor årligen. Beläggningsverksamhet uppvisar tydliga säsongsvariationer och bedrivs företrädesvis under sommarhalvåret.

Upphandlingsförfarandet

45. Merparten av uppdragen omfattande asfaltbeläggning fördelas genom anbudstävling. Anbudstävlingar tillämpas frekvent i hela bygg- och anläggningsbranschen och regleras av lagen (1992:1528) om offentlig upphandling (LOU) vid fördelning av statliga och kommunala beläggningskontrakt.
46. Vägverkets upphandling av asfaltbeläggningstjänster sköts regionalt på Vägverkets respektive regionkontor för Norra Norrland, Mitt, Stockholm, Väst, Mälardalen, Sydöst och Skåne. Flertalet av Vägverkets upphandlingar utlyses i början på året.
47. Kommunernas upphandling av asfaltbeläggningstjänster sker lokalt i respektive kommun. Det är vanligt att kommunen upphandlar sitt behov av asfaltbeläggnings-tjänster för perioder om flera år, ibland med en option för kommunen att förlänga kontraktet.
48. Vid offentliga anbudstävlingar föreligger inte någon fri prövningsrätt utan den upphandlande enheten är enligt LOU skyldig att anta det anbud som har lägst pris eller på annat sätt ekonomiskt är mest fördelaktigt.
49. En offentlig anbudstävling uppvisar stora likheter med ett auktionsförfarande. Upphandlingsprocessen är utformad för en situation där anbudsgivarna självständigt beräknar och avger sina anbud med utgångspunkt i sina egna kapacitets- och kostnadsförhållanden samt självständigt bedömer marknadsförutsättningar för varorna eller tjänsterna ifråga. Av grundläggande betydelse vid varje upphandlingsförfarande är att anbudsgivarna inte känner till vad konkurrenterna har bjudit innan det egna anbudet lämnas.
50. Anbudstävlingar vid inköp till den privata sektorn av asfaltbeläggning uppvisar många likheter med offentliga upphandlingar men saknar motsvarande lagreglering gällande den formella hanteringen och valet av leverantör.

Företagen

51. **NCC AB** (NCC) bedriver beläggningsverksamhet i hela Sverige. Firman registrerades den 28 maj 1991. Verksamheten bedrivs inom olika geografiska regioner. NCC producerar självt huvuddelen av den asfaltmassa som används inom den egna asfaltbeläggningsverksamheten och det görs i ett femtiotal asfaltverk över hela landet.
52. NCC:s omsättning uppgick år 2001 till 18 936 miljoner kronor vilket var en minskning från år 2000 då omsättningen uppgick till 22 059 miljoner kronor. I asfaltbeläggningsverksamheten uppgick NCC:s omsättning år 2001 till 2 218 miljoner kronor och i anläggningsverksamhet exklusive asfaltbeläggning omsatte företaget 5 300 miljoner kronor vilket motsvarade en marknadsandel om 16 procent. I hela NCC-koncernen omsattes år 2001 sammanlagt 46 058 miljoner kronor.
53. NCC har en sammanlagd produktionskapacitet om ca 6 miljoner ton asfalt per år. Under år 1999 tillverkade företaget ca 3,4 miljoner ton och köpte in 97 000 ton från andra tillverkare, huvudsakligen från Skanska Sverige AB. Företaget lade ut 3 010 000 ton i egen beläggningsverksamhet, dvs. ca 500 000 ton såldes till andra beläggningsföretag. Under år 2000 minskade den utlagda mängden till 2 354 000 ton och under år 2001 minskade den ytterligare till 2 218 000 ton. I Östergötlands län svarade NCC år 2001 för 50 procent av produktionen av asfalt och i Vägverkets Region Väst (Hallands län t.o.m. Värmlands län) svarade NCC för 42 procent av produktionen.
54. Tåktverksamheten och asfaltproduktionen inom NCC bedrivs av enheterna Ballast Nord, Mitt och Syd. Tidigare drevs denna verksamhet i de fem dotterbolagen Ballast Nord AB, Ballast Stockholm AB, Ballast Öst AB, Ballast Väst AB och Ballast Syd AB. Från den 1 januari 2000 övertogs rörelsen i bolagen av dåvarande NCC Industri och de är f.n. vilande.
55. Under år 2001 var NCC:s andel av de statliga vägverksupphandlingarna 26 procent. Av de kommunala underhållsentreprenaderna var andelen 38 procent. Företagets andel av den totalt utlagda mängden asfaltmassa uppgick år 2001 till 31 procent.
56. **Vägverket** är en statlig myndighet som sedan år 1992 är uppdelad i en beställar- och en utförarorganisation. Den senare kallas för Vägverket Produktion och är formellt en del av myndigheten men den skall arbeta under bolagsliknande förhållanden och konkurrera på lika villkor med de privata aktörerna. Vägverket Produktion bedriver entreprenadverksamhet med inriktning på drift och underhåll av vägar och liknande anläggningar, nybyggnation av vägar och anläggningar, asfaltbeläggningar och ballastleveranser.
57. Vägverket Produktion leds av en chef som är direkt underställd Vägverkets generaldirektör. Omsättningen uppgick år 2001 till 5 377 miljoner kronor, en ökning från år 2000 då omsättningen uppgick till 5 009 miljoner kronor. I Vägverket ingår även resultatenheter Vägverket Konsult, Vägverket Färjerederier och Vägverket utbildningscentrum. Dessa resultatenheter hade år 2001 en omsättning på respektive 374, 350 och 24 miljoner kronor. Hela Vägverket hade år 2001 ett totalt anslagsutnyttjande om 14 414 miljoner kronor.

2003-03-21

Dnr 341/2003

58. Vägverket Produktion är organiserat i produktionsområden. Åren 1996 – 2001 bestod organisationen av tre produktionsområden med särskilda beläggningsavdelningar med täktverksamhet, tillverkning av asfaltmassor, utläggning, fräsning m.m. Beläggningsverksamheten inom Vägverket Produktion är sedan den 1 januari 2002 organiserad i en rikstäckande organisation benämnd Produktion Beläggning.
59. Beläggningsverksamheten i Vägverket Produktion inklusive produktion av asfalt omsatte sammanlagt ca 1 000 miljoner kronor år 2001.
60. Under år 2001 hade Vägverket Produktion tillgång till 14 asfaltverk. Den sammanlagda kapaciteten för asfaltverken uppgår till ca 2 miljoner ton per år. Organisationen har också tillgång till täkter för utvinning av sten och grusmaterial.
61. Under åren 2001 tillverkade Vägverket Produktion ca 500 000 ton varma massor. Det motsvarar, enligt Vägverket, mellan 7 och 9 procent av den totala produktionen i Sverige. Under samma period lade Vägverket ut ca 800 000 ton per år vilket skulle motsvara ca 11 – 12 procent av den totalt utlagda volymen. Av de årligen inköpta volymerna om 300 000 ton kommer ca 30 000 ton från små, lokala tillverkare och resterande mängder från Skanska Sverige AB och NCC.
62. Vägverket Produktions största kund är Vägverket som svarar för närmare tre fjärdedelar av Vägverket Produktions utlagda volymer i landet som helhet.
63. Skanska AB är moderbolag i Skanskakoncernen. All operativ verksamhet bedrivs i dotterbolag, varav asfalt- och beläggningsverksamhet bedrivs inom **Skanska Sverige AB** (Skanska) vars firma registrerades den 8 januari 1999. Föregående firmor var Skanska Anläggning AB som registrerades den 22 april 1997 och före det Skanska Syd AB som registrerades den 27 december 1990. Verksamheten bedrivs i hela landet i fem regioner. Skanska omsatte totalt 16 771 miljoner kronor år 2001.
64. År 2001 omsatte asfalt- och beläggningsverksamheten 1 600 miljoner kronor vilket motsvarade en marknadsandel om 31-33 procent. Den övriga anläggningsverksamheten i Skanska omsatte samma år ca 5 miljarder kronor vilket motsvarade en marknadsandel om 23-25 procent.
65. Skanska har för närvarande ett fyrtiotal asfaltverk över hela landet samt en stor mängd täkter. I Östergötlands län svarade Skanska år 2001 för 34 procent av produktionen av asfalt och i Vägverkets Region Väst (Hallands län t.o.m. Värmlands län) svarade Skanska för 38 procent av produktionen.
66. Peab AB är moderbolag i en koncern som genomgick ett flertal omorganisationer i slutet av 1990-talet. Beläggningsverksamheten bedrivs i **Peab Asfalt AB** (Peab Asfalt) som är ett helägt dotterbolag till Peab AB. Peab Asfalt registrerades som firmamamn den 8 december 1997. Dessförinnan hette bolaget SVB Svenska Vägbeläggningar AB, en firma som registrerades den 26 april 1993. Peab Asfalt omsatte 893 miljoner kronor år 2001.

67. Peab Asfalt äger Svenska Beläggingsaktiebolaget (SBB), KPK Entreprenader AB (KPK) och Asfaltbeläggningar i Boden AB. SBB bedriver ingen verksamhet och som enda tillgång i bolaget finns ett innehav i intressebolaget Svenska Fräs & Asfaltåtervinning AB (SFA), vilket ägs tillsammans med NCC. SFA utför fräsarbeten i samband med beläggningsarbeten och verksamheten bedrivs i hela landet. Dotterbolaget KPK utför mark- och beläggningsarbeten i Stockholmsområdet och Asfaltbeläggningar i Boden utför motsvarande arbeten i Norrbottens län.
68. Peab Asfalt bedriver beläggningsverksamhet i hela Sverige och den är fördelad på fem geografiska regioner.
69. Peab Asfalt hade år 2001 tillverkning av varma massor i nio asfaltverk. Företaget hade dessutom fyra mobila verk för tillverkning av kalla, halvvarma och återvinningsbara massor. Förutom den egna tillverkningen så köper Peab Asfalt varma massor från NCC och Skanska.
70. Bygg- och anläggningsverksamheten i övrigt i koncernen bedrivs av **Peab Sverige AB** (Peab Sverige) vars firma registrerades den 18 augusti 1999. Fram till en omorganisation under år 1999 bedrev Peab AB anläggningsverksamheten genom de fem helägda regionala entreprenadföretagen Peab Syd AB, Peab Väst AB, Peab Öst AB, Peab Mellersta AB och Peab Nord AB. Dessa fem företag fusionerades år 1999 upp i Peab Sverige.
71. I januari 2000 samlades anläggningsverksamheten i Peab Sverige i en egen division med fem regioner. Peab Sverige omsatte 12 947 miljoner kronor år 2001.
72. **PNB Asfalt AB** utgjorde fram till hösten 2002 ett dotterbolag till PNB Entreprenad AB. De två företagen ingår i en koncern vars slutliga moderbolag utgörs av Percy Nilsson Byggnads AB. Den verksamhet som bedrivs i koncernen är främst bygg- och anläggningsverksamhet.
73. PNB Asfalt AB började bedriva verksamhet inom tillverkning, försäljning och utläggning av asfaltmassa år 2000. PNB Asfalt AB tillverkar asfaltmassa vid asfaltverk som är placerade i Rävemåla och i Landskrona. Under år 2001 köpte PNB Asfalt AB asfaltmassa från främst Skanska och Vägverket Produktion samt sålde en mindre mängd till Vägverket Produktion.
74. Under år 2001 omsatte PNB Asfalt AB ca 204 miljoner kronor. PNB Asfalt AB:s verksamhet bedrivs huvudsakligen i Skåne, Halland, Blekinge och Småland. Företaget uppskattar sin marknadsandel inom detta område till 10 procent år 2001.
75. PNB Asfalt AB förvärvades av Peab Asfalt under hösten 2002. Efter firmaändring är PNB Asfalt AB:s nuvarande firma **Peab Asfalt Syd AB**. När företaget nedan anges används det tidigare firmanamnet PNB Asfalt AB (PNB Asfalt).
76. **Sandahls Grus & Asfalt AB** (Sandahls) ingår i Sandahlsbolagen i Skillingaryd AB, en koncern som främst är verksam inom transportsektorn. Sandahls omsatte år 2001 totalt ca 250 miljoner kronor avseende produktion och utläggning av asfalt samt leve-

2003-03-21

Dnr 341/2003

ranser av grus och makadamprodukter. Företaget förfogar över fem mobila asfaltverk. Verksamheten kan bedrivas i hela landet.

77. **Kvalitetsasfalt i Mellansverige AB** (Kvalitetsasfalt) startade sin verksamhet år 1998 och är sedan juni 2000 dotterbolag till finska Lemminkäinen Oyj. I december 2000 förvärvade företaget inkråmet i ODEN Asfalt AB.
78. Företaget omsatte år 2001 totalt ca 185 miljoner kronor och uppskattar sig ha en marknadsandel om ca 3 procent.
79. Kvalitetsasfalt har två fasta asfaltverk och ett mobilt verk. Verken har en sammanlagd kapacitet om 520 000 ton per år. Under åren 1999 – 2000 var verksamheten helt mobil och bedrevs i hela landet med inriktning på Mellansverige och Norrland. År 2001 köpte Kvalitetsasfalt asfaltmassa från NCC, Skanska, Peab Asfalt och Sandahls. Företaget har tillgång till en bergtäkt.
80. **Svenska Väg AB** (Svenska Väg) är dotterbolag i en koncern där Elofsson Construction Company AB (ECC) är moderbolag. Svenska Väg omsatte ca 53 miljoner kronor år 2001. Svenska Väg har två mobila asfaltverk samt en fast anläggning. Företaget äger inte några grustäkter. Under år 2001 tillverkade Svenska Väg asfaltmassa och dessutom köpte företaget asfaltmassa från NCC, Peab Asfalt och från Vägverket Produktion.
81. Svenska Väg kan utföra vägbeläggningsarbeten i hela landet och uppdragsgivare är kommuner, staten och privata företag.
82. Markbyrån i Åtvidaberg AB är moderbolag till **Markbyrån Entreprenad i Åtvidaberg AB** (Markbyrån) inom vilket beläggningsverksamheten är organiserad. Företaget är huvudsakligen verksamt i Östergötland där man också har ett asfaltverk. År 2001 tillverkade Markbyrån egen asfaltmassa men företaget köpte också asfaltmassa från Skanska, Peab Asfalt och från Svensk Beläggningsteknik i Sävsjö AB. Markbyrån omsatte 56 miljoner kronor år 2001.
83. Markbyråns kunder är huvudsakligen beställare från den privata och offentliga sektorn.
84. **Bygg och Miljö i Östergötland AB** (Bygg och Miljö) är verksamt med byggentreprenader i Norrköping och Linköping. Företaget omsatte 77 miljoner kronor under det senaste räkenskapsåret (1 maj 2001 – 30 april 2002).
85. **ODEN Asfalt AB** (ODEN Asfalt) är ett dotterbolag till **ODEN Entreprenad AB** (ODEN Entreprenad). I koncernen ingår också ODEN Maskin AB, Oden Anläggning AB och Trädgårdsanlägg AB. Rörelsen i ODEN Asfalt såldes i december år 2000 till Kvalitetsasfalt. ODEN Asfalt har för närvarande inte några anställda och bolaget bedriver inte någon verksamhet. ODEN Entreprenad omsatte 15 miljoner kronor under år 2001.

86. **Bygg och Anläggning P-A Berglund AB** (P-A Berglund) registrerades den 30 november 1993. Verksamheten bestod av asfalt- och anläggningsbyggnationer samt konsultationer inom anläggningsbranschen. Företaget ägde ett asfaltverk med placering i Rävemåla i Kronobergs län. Verksamheten bedrevs huvudsakligen i Kronobergs, Kalmar och Blekinge län och omsatte ca 20 miljoner kronor årligen. Den 15 maj 2000 överläts P-A Berglund till PNB Asfalt. P-A Berglund fusionerades med PNB Asfalt den 1 januari 2001.

Branschorganisationer

87. Företag i anläggningsbranschen kan organisera sig i **Sveriges Byggindustrier (BI)**, en branschorganisation med nära 2 400 bygg-, anläggnings- och specialföretag. BI har också samarbetsavtal med tretton andra branschföreningar (t.ex. Byggmaskinföreningen och Golvbranschens Riksorganisation).
88. Företag som är verksamma med asfaltbeläggningar kan vara medlemmar i **Föreningen för Asfaltbeläggningar i Sverige (FAS)** som arbetar med frågor om rekrytering, teknik, upphandlingsregler och attityder. Viktiga uppgifter för FAS är att tillhandahålla utbildning och bedriva lobbyverksamhet. FAS är också verksamt internationellt genom medlemskap i Europeiska Asfaltföreningen.
89. Leverantörer av bergmaterial såsom grus och krossprodukter organiseras av föreningen **Sveriges Bergmaterialindustri (SBMI)**. SBMI:s uppgift är att tillvarata medlemsföretagens gemensamma intressen gentemot det allmänna samt att utveckla branschens dels genom att stödja forskning och utbildning, dels genom kvalitetsarbete och kompetensutveckling.

Relevant marknad

90. För att bedöma ett företags marknadsmakt måste den relevanta marknaden avgränsas. Detta sker genom en bestämning av dels produktmarknaden, dels den geografiska marknaden. En utgångspunkt vid bedömning av relevant produktmarknad är normalt att de produkter som köparna anser vara utbytbara, dvs. sådana varor eller tjänster som på grund av pris, funktion och egenskaper i övrigt kan tillfredsställa samma behov hos köparen, tillhör samma marknad. Den relevanta geografiska marknaden omfattar det område inom vilket de berörda företagen tillhandahåller de relevanta produkterna eller tjänsterna, inom vilket konkurrensvillkoren är tillräckligt likartade och som kan skiljas från angränsande geografiska områden, framför allt på grund av väsentliga skillnader i konkurrensvillkoren.
91. De berörda företagens kunder, vad beträffar anläggningsverksamhet, är stat, kommuner och privata beställare. De entreprenader som kunderna upphandlar fördelas regelmässigt genom anbudstävlan. Av upphandlingsunderlaget framgår vilka typer av anläggningsarbeten som beställaren önskar få utförda t.ex. nybyggnation av vägar och broar, rivning av byggnader, reparation av broar, olika slags markarbeten, asfaltbeläggning m.m.
92. Anläggningsverksamhet kan definieras som en separat produktmarknad, skild från t.ex. husbyggnad eller tillverkning av asfaltmassa. Anläggningsverksamhet innefattar nybyggnad, ombyggnad och underhåll av anläggningar, dvs. vägar, järnvägar, broar,

2003-03-21

Dnr 341/2003

tunnlar, bergrum, flygfält, ledningar av olika slag, samt övriga mark- och anläggningsarbeten, t.ex. energianläggningar, VA-verk och hamnanläggningar.

93. Skanska, NCC, Vägverket Produktion och Peab Sverige samt några av de övriga berörda företagen kan bedriva anläggningsverksamhet i hela Sverige. Den relevanta geografiska marknaden bör därför bestämmas till Sverige.
94. Det finns skäl att särskilja underhållsbeläggningsverksamhet med asfaltmassa från övrig anläggningsverksamhet. Från ett beställarperspektiv finns tydliga skillnader. Underhållsbeläggningar upphandlas vanligen separat och regelbundet återkommande samt skilt från investeringsprojekt. I upphandlingen ingår ofta anknytande arbetsmoment som också kan ingå i annan anläggningsverksamhet. Emellertid innefattar de nu aktuella upphandlingarna en större andel asfaltbeläggningsarbete i förhållande till övriga anläggningsarbeten. Även om inte samtliga företag har egen kompetens för samtliga arbetsmoment i sådana entreprenader har de ändå möjlighet att lämna anbud genom att anlita underentreprenörer. Det finns skäl att betrakta underhållsbeläggningsverksamhet med asfaltmassa som en egen relevant produktmarknad.
95. Skanska, NCC, Vägverket Produktion och Peab Asphalt samt några av de övriga berörda företagen kan bedriva asfaltbeläggningsverksamhet i hela Sverige. Den relevanta geografiska marknaden bör därför bestämmas till Sverige.
96. Vid beläggning av trafikintensiva vägar används nästan enbart asfaltmassa som beläggningmaterial. Asfaltmassa kan därmed anses utgöra en egen relevant produktmarknad. De fyra största företagen NCC, Skanska, Peab Asphalt och Vägverket Produktion svarar för ca 89 procent av produktionen av asfaltmassa. Merparten av den producerade mängden asfaltmassa används i den egna beläggningsverksamheten. Resterande mängder säljs externt.
97. Asfaltmassa kan av transportekonomiska och kvalitetsmässiga skäl endast transporteras en begränsad sträcka från asfaltverken. Den relevanta geografiska marknaden för asfaltmassa bör därför anses som regional.
98. Mot bakgrund av det ovan anförda skall följande relevanta marknader avgränsas.
 - Anläggningsverksamhet i Sverige.
 - Underhållsbeläggning med asfaltmassa och därtill hörande arbetsmoment, i Sverige (fortsättningsvis betecknat asfaltbeläggningsverksamhet).
 - Regionvis produktion och försäljning av asfaltmassa.

2003-03-21

Dnr 341/2003

Marknadsandelar i procent 2001

Företag	Asfaltbelägnings- verksamhet i Sve- rige	Övrig anläggnings- verksamhet i Sverige	Asfaltproduktion i E län	Asfaltproduktion i region Väst
NCC	31	16	50	42
Skanska	31-33	23-25	34	38
Övriga	36-38	59-61	16	20

OMSTÄNDIGHETER**Bakgrund**

99. Konkurrensverket erhöll under hösten 2001 uppgifter om att flertalet statliga, kommunala och privata upphandlingar av asfaltentreprenader i Götaland och en väsentlig del av Svealand sedan lång tid varit föremål för samverkan mellan konkurrerande företag vid anbudsgivningen. Informationen om denna samverkan lämnades av en ställföreträdare för Markbyrån samt av tre före detta anställda personer vid NCC. Med anledning av dessa uppgifter genomförde Konkurrensverket den 24 och den 25 oktober 2001 en undersökning enligt 47 och 48 §§ KL, hos flera företag i asfaltbelägningsbranschen.

Förfarandet

100. Nedan anges ett antal befattningshavare vid de berörda företagen. För uppgifter avseende befattning, se bilaga 1.
101. Företaget Markbyrån, som omnämns nedan, omfattas inte av talan.

Allmänt om det konkurrensbegränsande samarbetet mellan NCC, Skanska, Peab Asfalt och Vägverket Produktion (se I och IX under rubriken Grunder)

102. Företrädare för NCC, Skanska och Peab Asfalt har i vart fall sedan år 1993 träffats regelmässigt, ett antal gånger per år, inom respektive geografisk region som företagen varit verksamma i. Vägverket Produktion har deltagit i mötena sedan år 1995. Syftet med mötena var dels att diskutera och komma överens om hur upphandlingar av statliga, kommunala och privata asfaltbelägningsentreprenader i Götaland och en väsentlig del av Svealand skulle fördelas mellan företagen och dels att sinsemellan stämma av utfallet av överenskommelserna. Dessutom utbyttes information om volymer och priser. Förutom de regelmässiga mötena ägde även spontana möten rum, exempelvis i samband med sammankomster i branschföreningar. Uppgörelserna avhandlades också genom telefonkontakter mellan företagens företrädare.
103. NCC, Skanska, Peab Asfalt och Vägverket Produktion kom inför varje år, under den aktuella perioden, överens om att de aktuella statliga asfaltbelägningsentreprenaderna skulle fördelas i överensstämmelse med företagens marknadsandelar och önskemål

inom de olika regionerna. Som en del i förfarandet ingick att företagen solidariskt ersatte övriga potentiella konkurrenter för att dessa helt skulle avstå från att lämna anbud eller lämna icke konkurrenskraftiga anbud. De företag som deltog i en uppgörelse och som skulle ge in icke konkurrenskraftiga anbud vid en upphandling erhöll normalt direktiv av den utsedde vinnaren av entreprenaden, den s.k. koordinatören, hur anbuden skulle utformas. Detta förfarande har företagen benämnt "att ge och ta pris". Ersättningen till de företag som avstod från att konkurrera vid en upphandling ombesörjdes genom att dessa erbjöds underentreprenadarbeten, att tjänster mellan företagen utfördes utan att någon ersättning krävdes eller genom att fakturor betalades trots att något arbete inte utförts. Den sistnämnda formen av ersättning har företagen benämnt "p-pengar". Enstaka entreprenader kunde undantagsvis upphandlas i konkurrens till följd av att företagen inte kunde komma överens om hur entreprenaden skulle fördelas.

104. Som en del i förfarandet ingick vidare att NCC, Skanska och Peab Asfalt inte skulle lämna konkurrenskraftiga anbud i varandras kommuner i Götaland och en väsentlig del av Svealand dvs. i någon av de kommuner som respektive företag har asfaltbeläggningsavtal med. Även Vägverket har deltagit i förfarandet genom att avstå från att lämna anbud eller genom att lämna icke-konkurrenskraftiga anbud på upphandlingar i kommuner där NCC, Skanska eller Peab Asfalt sedan tidigare haft asfaltbeläggningsavtal. Förfarandet har också inneburit att det företag som skulle vinna respektive upphandling försåg de övriga företagen med anbudspriser, à-prislistor eller information om att anbuden skulle ligga över en viss nivå.
105. Under början av år 2000 etablerades företaget PNB Asfalt i Skåne-regionen. [REDACTED] och [REDACTED] NCC, [REDACTED] och [REDACTED] Skanska träffades i Helsingborg i början av år 2000 för att diskutera PNB Asfalts nyetablering. På mötet diskuterades PNB Asfalts roll på marknaden och hur Skanska och NCC skulle kunna behålla sina marknadsandelar i regionen. Företagen överenskom att även i fortsättningen upprätthålla den kommunala marknadsdelningen och att hålla PNB Asfalt borta från marknaden i så stor utsträckning som möjligt. Peab Asfalt och Vägverket Produktion anslöt sig till standpunkten, att upprätthålla marknadsdelningen.
106. NCC, Skanska, Peab Asfalt och Vägverket Produktion har, som en del i förfarandet, delat upp marknaden för större privata asfaltbeläggningsentreprenader i Götaland och en väsentlig del av Svealand i enlighet med företagens marknadsandelar. Detta har inneburit att företagen hållit varandra informerade om vilka privata entreprenader respektive företag lagt anbud på. Företagen har vidare haft ett system för att bestraffa de företag som överstigit sin tilldelade kvot av privata arbeten, s.k. pliktning. Förfarandet har också inneburit att det företag som skulle vinna respektive upphandling försett de övriga företagen med anbudspriser och à-prislistor.
107. Som ett led i förfarandet har NCC ingått överenskommelser med P-A Berglund om att NCC skulle avstå från att lämna anbud eller lämna icke-konkurrenskraftiga anbud på asfaltbeläggningsentreprenader i Emmaboda kommun (under åren 1997 - 2000) och i Tingsryds och Karlshamns kommuner (under åren 1998 - 2000). Som motprestation har P-A Berglund avstått från att lämna anbud avseende vägverksupphandlingar i Kalmar, Blekinge, Jönköpings, Östergötlands och Kronobergs län samt avstått från att

2003-03-21

Dnr 341/2003

konkurrera om entreprenader i kommunerna Värnamo, Vetlanda och Vaggeryd. Se vidare under rubrikerna Vägverkets region sydöst 1997, 1998, 1999 och 2000-2001.

108. Det konkurrensbegränsande samarbetet har, vad avser företagen NCC, Skanska och Peab Asfalt i vart fall pågått under tiden från den 1 juli 1993 – då KL trädde i kraft – till den 24 oktober 2001, då Konkurrensverket genomförde undersökning enligt 47 och 48 §§ KL. Vägverket Produktion har deltagit i samarbetet under tiden från den 1 maj 1995 till den 24 oktober 2001.

Möten och kontakter i Vägverkets region sydöst (se nummer I under rubriken Grunder)

109. Inom region sydöst har ovan, under punkten 102, beskrivna möten ägt rum antingen på NCC:s kontor i Linköping eller i en lokal tillhörande Skanska strax utanför Växjö som nedan kommer att benämnas ”Skanskastugan”. I vissa fall hölls även möten i externa lokaler. Under åren 1993-1996 har följande personer vid olika tidpunkter och i olika utsträckning deltagit i dessa möten: [redacted] Skanska, [redacted] och [redacted] Peab Asfalt, [redacted] och [redacted] Vägverket Produktion, [redacted] och [redacted] NCC. Första mötet mellan NCC, Skanska, Vägverket Produktion och Peab Asfalt ägde normalt rum i februari-mars varje år, i samband med att företagen började få kunskap om vilka asfaltbeläggningsentreprenader som skulle utföras det aktuella året. Företagen skiftade ledarrollen mellan varandra vid mötena. Vid det första mötet fördelades, i den utsträckning företagen kunde komma överens, de entreprenader som var kända. I region sydöst hade företagen ett möte som rörde södra delen av regionen och ett möte som behandlade den norra delen av nämnd region. Ytterligare ett möte ägde rum efter en tid där företagen bl.a. fick rapportera hur tidigare överenskomna upphandlingar fallit ut. Det kunde även hållas ännu ett möte där företagen försökte nå överenskommelser avseende de entreprenader som företagen eventuellt inte tidigare kunnat enas om. Utöver de beskrivna, planerade mötena, kunde även överenskommelser mellan företagen diskuteras i anslutning till gemensamma branschorganisationsmöten. Innan företagen skulle ge in sina anbud på en entreprenad som ingick i överenskommelsen tog företrädare för företagen regelmässigt kontakt med varandra per telefon.

Statliga upphandlingar 1997-2001

Vägverket region sydöst 1997 (se I under rubriken Grunder)

110. Under år 1997 begärde Vägverket in anbud på sju upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom den sydöstra regionen, nämligen inom Östergötlands och Jönköpings län (VSÖ E/F1) Östergötlands län (VSÖ E2), Jönköpings län (VSÖ F2), Östergötlands län (VSÖ E4), Kronobergs län (VSÖ G1), inom Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Blekinge län (VSÖ EF/F3 och H/K1) samt beläggningar i Blekinge. Anbuderna skulle vara inlämnade vid skilda tillfällen under perioden från den 13 mars till den 5 september 1997. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 41 miljoner kronor exklusive mervärdesskatt.
111. [redacted] och [redacted] NCC, [redacted] [redacted] [redacted] och [redacted] Skanska, [redacted] Vägverket Produktion och en representant från Peab Asfalt träffades vid olika tillfällen och i olika konstellationer i

Skanskastugan eller på något av NCC:s eller Skanskas kontor i Linköping respektive Växjö. Mötena ägde rum under vintern och våren 1996/1997. Vid mötena diskuterades frågan om vilket av företagen, NCC, Skanska, Vägverket Produktion och Peab Asfalt som skulle vinna respektive upphandling. Företrädarna för dessa företag kom slutligen överens om att Skanska skulle vinna upphandling VSÖ E/F1, Vägverket Produktion VSÖ E2 och VSÖ F2, NCC VSÖ E4, VSÖ G1, VSÖ E/F3, VSÖ H/K1 samt beläggningar i Blekinge. I överenskommelsen ingick dels att Peab Asfalt helt skulle avstå från att inge anbud, dels att det företag som skulle lämna in det vinnande anbudet på respektive upphandling skulle ge pris till NCC, Skanska och Vägverket Produktion. NCC, Skanska och Vägverket Produktion förband sig att inge det tagna priset till beställaren. Detta genomfördes i praktiken genom att företrädaren för det vinnande företaget kontaktade övriga företagsföreträdare och distribuerade de priser som övriga företag skulle inge till Vägverket. De företag som enligt överenskommelsen inte skulle vinna aktuell upphandling följde instruktionerna från det vinnande företaget och ingav de tagna priserna till Vägverket. Vägverket Produktion skulle som kompensation för att avstå från att konkurrera med de övriga anbudsgivarna erhålla underentreprenader på beläggningsgrupperna VSÖ E/F1-1997 och VSÖ E/F3 och H/K1-1997.

112. NCC, Skanska och Vägverket Produktion kom vidare överens om att NCC och Skanska inför upphandlingarna skulle kontakta övriga potentiella anbudsgivare i syfte att nå en överenskommelse även med dessa företag som innebar att de, mot erhållande av p-pengar, skulle lämna icke konkurrenskraftiga anbud eller helt avstå från att lämna anbud. NCC och Skanska tog kontakt med i vart fall Sandahls och P-A Berglund. Vart och ett av de företag som kontaktades accepterade de förslag till uppgörelse som presenterades av företrädarna för NCC respektive Skanska. Detta innebar i praktiken att de kontaktade företagen antingen avstod från att lämna anbud eller tog pris från det företag som skulle vinna aktuell upphandling.
113. Som ersättning för att Sandahls avstod från att lämna in anbud erhöll företaget 349 965 kronor exklusive mervärdesskatt från NCC. Härutöver erhöll Sandahls ersättning om 450 000 kr exklusive mervärdesskatt från NCC, via företaget Asfaltmaskiner AB som ägs bl.a. av [REDACTED] verkställande direktör för Sandahls.
114. Företaget P-A Berglund ingick, i samband med ovan beskrivna överenskommelser, två separata uppgörelser med NCC respektive Skanska. Överenskommelsen med NCC föregicks av att ställföreträdaren tillika verkställande direktören för P-A Berglund, [REDACTED] träffade [REDACTED] NCC, vid ett antal tillfällen. Dessa möten ägde rum kring årsskiftet 1996/1997 i [REDACTED] bostad och på hans kontor. NCC och P-A Berglund kom härvid överens om att P-A Berglund skulle avstå från att lämna anbud avseende vägverksupphandlingar i Kalmar, Blekinge, Jönköping, Östergötland och Kronobergs län mot erhållande av p-pengar. I uppgörelsen mellan NCC och P-A Berglund ingick vidare att företagen skulle avstå från att konkurrera om entreprenader i kommunerna Emmaboda, Tingsryd, Karlshamn, Värnamo, Vetlanda och Vaggeryd. P-A Berglund skulle enligt uppgörelsen erhålla p-pengar med sammanlagt 700 000 kronor exklusive mervärdesskatt. Skanska förde separata för-

2003-03-21

Dnr 341/2003

handlingar med P-A Berglund, som ledde till att även Skanska utbetalade p-pengar till P-A Berglund via NCC.

115. Ovanstående uppgörelser genomfördes i enlighet med vad som överenskommits.

Vägverket region sydöst 1998 (se I och II under rubriken Grunder)

116. Under år 1998 begärde Vägverket in anbud på fyra upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom den sydöstra regionen, nämligen Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kronobergs och Blekinge län (VSÖ E3, VSÖ E4, VSÖ F3 och VSÖ G/H/K2), Östergötlands, Jönköpings, och Blekinge län (VSÖ E2, VSÖ F2 och VSÖ K1), Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län (VSÖ E1, VSÖ F1, VSÖ G1 och VSÖ H1) och Blekinge län (utföranden av beläggningsarbeten på E22 Elleholm-Trensum). Anbuderna skulle vara inlämnade vid skilda tillfällen under perioden från den 1 april till den 4 juni 1998. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 106 miljoner kronor exklusive mervärdesskatt.
117. [REDACTED] och [REDACTED] NCC, [REDACTED] och [REDACTED] Skanska och [REDACTED] Vägverket Produktion, samt en representant för Peab Asfalt, träffades vid olika tillfällen och i olika konstellationer i Skanskastugan eller på något av NCC:s eller Skanskas kontor i Linköping respektive Växjö. Mötena ägde rum under vintern och våren 1997/1998. Initiativet till sammankomsterna togs av NCC och Skanska. Vid mötena diskuterades frågan om vilket av företagen, NCC, Skanska, Vägverket Produktion och Peab Asfalt som skulle vinna respektive upphandling. Företrädarna för dessa företag kom slutligen överens om att Skanska skulle vinna upphandlingarna VSÖ E4, VSÖ G1 och VSÖ H1, Vägverket Produktion VSÖ E3, VSÖ F3, VSÖ E2 och VSÖ K1, NCC VSÖ E1 och VSÖ F1 samt att Peab Asfalt skulle vinna upphandlingarna VSÖ F2 och utföranden av beläggningsarbeten på E22 Elleholm-Trensum. Härutöver kom NCC, Skanska, Vägverket Produktion och Peab Asfalt överens om att p-pengar skulle utbetalas enligt en överenskommen fördelning till, förutom Skanska och NCC, Svenska Väg, Sandahls, Kvalitetsasfalt, ODEN Asfalt och P-A Berglund. I överenskommelsen ingick även att det företag som skulle lämna in det vinnande anbudet skulle ge pris till de övriga företagen, som förband sig att inge de tagna priserna vid respektive upphandling. Detta genomfördes på så sätt att företrädaren för det vinnande företaget kontaktade övriga företagsföreträdare och distribuerade de priser som övriga företag skulle inge till Vägverket. De företag som enligt överenskommelsen inte skulle vinna aktuell upphandling följde instruktionerna från det vinnande företaget och ingav de tagna priserna till Vägverket.
118. NCC, Skanska, Vägverket Produktion och Peab Asfalt kom vidare överens om att NCC och Skanska, inför upphandlingarna, skulle kontakta övriga potentiella anbudsgivare i syfte att nå en överenskommelse även med dessa företag som innebar att de, mot erhållande av p-pengar, skulle lämna icke konkurrenskraftiga anbud eller helt avstå från att lämna anbud. Företagen P-A Berglund, Kvalitetsasfalt, Svenska Väg, Sandahls och ODEN Asfalt kontaktades och vart och ett av dessa företag accepterade det förslag till uppgörelse som presenterades. Detta innebar i praktiken att de kontak-

2003-03-21

Dnr 341/2003

tade företagen antingen avstod från att lämna anbud eller tog pris från det företag som skulle vinna aktuell upphandling.

119. Som ersättning för att Sandahls, Kvalitetsasfalt, ODEN Asfalt, Svenska Väg, och P-A Berglund skulle avstå från att lämna in anbud eller ge in ett taget pris skulle företagen sammantaget erhålla p-pengar om 4 miljoner kronor. Sandahls skulle erhålla 1,3 miljoner kronor, Kvalitetsasfalt 1 miljon kronor, Svenska Väg 700 000 kronor och ODEN Asfalt 250 000 kronor.
120. Genom överenskommelsen förband sig NCC, Vägverket Produktion, Skanska och Peab Asfalt att, för varje vägverksgrupp som respektive företag skulle vinna, initialt utge de p-pengar som Sandahls, Kvalitetsasfalt, ODEN Asfalt, Svenska Väg och PA Berglund skulle erhålla. NCC skulle initialt betala p-pengarna till Sandahls, Kvalitetsasfalt, ODEN Asfalt, Svenska Väg och P-A Berglund. Detta innebar att företagen fakturerade NCC för det sammanlagda beloppet om 4 miljoner kronor. Mot bakgrund av detta uppkom skulder mellan NCC å ena sidan och Peab Asfalt och Vägverket Produktion å andra sidan. Skanska å sin sida skulle betala p-pengar till Sandahls, Svenska Väg, Kvalitetsasfalt och NCC om totalt 1 219 000 kronor. Mot bakgrund av att NCC skulle betala p-pengar till Skanska motsvarande 1,5 miljoner kronor, som gottgörelse för att NCC skulle vinna Vägverksgruppen VSÖ E1, uppstod ingen motsvarande skuld för Skanskas del. NCC blev i stället genom uppgörelsen skyldigt Skanska 281 000 kronor.
121. Sandahls, Kvalitetsasfalt, och P-A Berglund har under år 1998 fakturerat NCC för de överenskomna p-pengarna.
122. Uppgårelsen kom att genomföras i enlighet med överenskommelsen med undantag för VSÖ E3, VSÖ E4 och VSÖ F3 som företaget PATAB vann. Det förhållandet att PATAB spräckte överenskommelsen avseende nämnda vägverksgrupper fick till följd att Ballast Öst AB (vid tidpunkten ett dotterbolag till NCC) träffade en särskild överenskommelse om att Ballast Öst AB skulle leverera asfaltmassa till PATAB avseende entreprenaden VSÖ E4. Vid ett möte mellan NCC och Skanska den 2 oktober 1998 på ett motell vid trafikplatsen Ljungbystopp framförde Skanska via representanterna [REDACTED] och [REDACTED] att Ballast Öst AB, genom att leverera asfaltmassa till PATAB, hade brutit mot en hederskodex. Enligt Skanska hade Ballast Öst AB levererat asfaltmassa till ett för lågt pris till PATAB, dvs. till ett pris som endast skulle användas vid leveranser av asfaltmassa till NCC, Skanska, Peab Asfalt och Vägverket Produktion. Skanska var vid denna tidpunkt skyldigt NCC:s anläggningsavdelning p-pengar om 4 miljoner kronor exklusive mervärdesskatt, på grund av en tidigare uppgörelse avseende en anläggningsentreprenad år 1998. På grund av Ballast Öst AB:s leverans av asfaltmassa till PATAB vägrade Skanska att betala hela beloppet om 4 miljoner kronor exklusive mervärdesskatt. Istället erlade Skanska ett reducerat belopp till NCC:s anläggningsavdelning om 2,3 miljoner kronor exklusive mervärdesskatt vilket NCC godtog.

2003-03-21

Dnr 341/2003

Ullevirondellen i Linköping 1998 (se III under rubriken Grunder)

123. Under år 1998 begärde Vägverket in anbud avseende en ombyggnad av en trafikplats på väg E4 vid Linköping inom Östergötlands län (Obj nr 52 40 13). Anbuden skulle vara inlämnade senast den 11 maj 1998. Anbud inlämnades av PNB Entreprenad, Markbyrån, NCC, Skanska, Vägverket Produktion, Peab Mellersta och YIT Bygg AB.
124. Inför upphandlingen av Ullevirondellen kom [REDACTED] vid NCC och [REDACTED] vid Peab Mellersta samt representanter från Skanska och Vägverket Produktion överens om att Peab Mellersta skulle vinna den aktuella entreprenaden. [REDACTED] vid NCC kontaktade [REDACTED] vid Markbyrån för att nå en överenskommelse med Markbyrån som innebar att detta företag, mot erhållande av p-pengar, skulle lämna ett icke konkurrenskraftigt anbud i upphandlingen. Som ett led i uppgörelsen erhöll Markbyrån inför upphandlingen direktiv vilket anbudspris som företaget skulle ge in till Vägverket och Markbyrån gav också in detta tagna pris. Vägverket utsåg den 25 maj 1998 Peab Mellersta som entreprenör för Ullevirondellen. Uppgårelsen kom således att genomföras i enlighet med överenskommelsen.

Vägverket region Sydöst 1999 (se I och II under rubriken Grunder)

125. Under år 1999 begärde Vägverket in anbud på tre upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom den sydöstra regionen, nämligen inom Östergötlands och Jönköpings och Kronobergs län (VSÖ E2, VSÖ F3 och VSÖ G2) Östergötland, Jönköping, Kalmar och Blekinge län (VSÖ E1/F1, VSÖ F2/G1, VSÖ H1 och VSÖ K1) och Jönköpings och Kronobergs län (VSÖ E3/F4 och VSÖ G3/H2/K3). Anbuden skulle vara inlämnade vid skilda tillfällen under perioden 9 mars till 14 juni, 1999. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 55 miljoner kronor.
126. [REDACTED] och [REDACTED] NCC, [REDACTED] Vägverket Produktion, [REDACTED] Peab Asphalt, [REDACTED] och [REDACTED] Skanska träffades vid olika tillfällen och i olika konstellationer i Skanskastugan eller på något av NCC:s eller Skanskas kontor i Linköping respektive Växjö. Mötena ägde rum under vintern och våren 1998/1999. Initiativet till sammankomsterna togs av [REDACTED]. Vid mötena diskuterades frågan om vilket av företagen, NCC, Skanska, Vägverket Produktion och Peab Asphalt som skulle vinna respektive upphandling. Företagens företrädare kom slutligen överens om hur beläggningsentreprenaderna skulle fördelas mellan företagen.
127. Företaget P-A Berglund kontaktades av NCC och erbjöds att mot erhållande av p-pengar att lämna ett icke konkurrenskraftiga anbud eller helt avstå från att lämna anbud. P-A Berglund accepterade det förslag till uppgörelse som presenterades för företaget. Skanska deltog i uppgörelsen med P-A Berglund och betalade sin del av ersättningen till P-A Berglund via NCC.
128. Uppgårelsen kom att genomföras.

Vägverket region Sydöst 2000 och 2001 (se I och II under rubriken Grunder)

129. Under år 2000 begärde Vägverket in anbud på fyra upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom den sydöstra regionen, nämligen Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kronobergs och Blekinge län (VSÖ E1, VSÖ F1, VSÖ F2 och VSÖ G1/H1/K1), Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kronobergs och Blekinge län (VSÖ E2, VSÖ F3/G2 och VSÖ H2/K2), Östergötlands, Kronobergs, Kalmar och Blekinge län (VSÖ E3 och VSÖ G3/H3/K3) och Blekinge län (utföranden av beläggningsarbeten på E22 delen tpl Karlshamn öst (Trensum-tpl Bräkne Hoby). Anbuderna skulle vara inlämnade vid skilda tillfällen under perioden från den 31 januari till den 15 juni 2000. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 118 miljoner kronor.
130. Under år 2001 begärde Vägverket in anbud på sex upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom den sydöstra regionen, nämligen Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kronobergs och Blekinge län (VSÖ E1/F1, VSÖ F2/G1 och VSÖ G2/H1/K1), Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Blekinge län (VSÖ E2 och VSÖ F3/G3/K2), Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Kronobergs och Blekinge län (VSÖ E3 och VSÖ F4/G4/H2/K3), Blekinge län (utföranden av beläggningsarbeten på E22 delen Bräkne Hoby-Björketorp och väg 29 delen trafikplats Karlshamn väst-Hoka), Östergötlands län (utförande av underhåll av beläggning och vägmarkering m.m. på E4 delen Gränna-Örstad) och Jönköpings län (utförande av underhåll av beläggning och vägmarkering m.m. på E4 delen Toftaholm-Gränna) Anbuderna skulle vara inlämnade vid skilda tillfällen under perioden från den 26 februari till den 18 juni 2001. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 322 miljoner kronor.
131. [REDACTED] och [REDACTED] NCC, [REDACTED] och [REDACTED] Skanska, [REDACTED] Vägverket Produktion samt en representant från Peab Asfalt träffades vid olika tillfällen och i olika konstellationer i Skanskastugan eller på stads-hotellet i Växjö. Mötena ägde rum under hösten 1999 och våren 2000. Vid mötena kom företagen överens om den övergripande strategin för hur företagen skulle dela upp marknaden sinsemellan i Vägverkets region sydöst perioden 2000-2002. Förutom nämnda möten förekom ett flertal telefonkontakter mellan företagen under åren 2000-2001 där företagen, allteftersom de enskilda upphandlingarna blev kända, avhandlade det närmare innehållet i överenskommelsen varefter entreprenaderna fördelades på överenskommet sätt.
132. Förutom hur entreprenaderna skulle fördelas kom NCC, Skanska, Vägverket Produktion och Peab Asfalt, på initiativ av [REDACTED] NCC, vidare överens om att söka nå en gemensam överenskommelse med företaget P-A Berglund rörande fördelning av vägverksgrupper, kommuner, större privata entreprenader samt asfaltproduktion i region sydöst. [REDACTED] träffade i detta syfte [REDACTED] ställföreträdare och verkställande direktör för P-A Berglund vid flera tillfällen under 1999-2000. Vid ett av dessa tillfällen deltog även [REDACTED] NCC. Mötena resulterade i att [REDACTED] accepterade ett förslag till uppgörelse som innebar att P-A Berglund skulle avstå från att konkurrera om vägverksupphandlingarna åren 2000-2002,

avstå från vissa kommunentreprenader och större privata entreprenader i region sydöst samt begränsa den årliga produktionen av asfaltmassa. Enligt uppgörelsen skulle P-A Berglund under åren 2000-2002 erhålla ersättning om sammanlagt 2,5 miljoner kronor av övriga företag och tillförsäkras de kommande entreprenaderna i tre kommuner. NCC skulle stå för betalningen till P-A Berglund och därefter ersättas av de övriga företagen. Härutöver ingick P-A Berglund en separat uppgörelse med avdelningarna Ballast och Beläggning inom NCC som innebar P-A Berglund skulle erhålla 1,5 miljoner kronor för att inte sätta upp ett asfaltverk i Östergötlands län (se nedan under rubriken Produktion och försäljning av asfaltmassa, punkten 203).

133. Den 15 maj 2000 överlät [REDACTED] alla aktier i företaget P-A Berglund till PNB Asfalt. P-A Berglund blev genom överlåtelsen ett dotterbolag till PNB Asfalt. Mot bakgrund av aktieöverlåtelsen och den ovan beskrivna uppgörelsen mellan P-A Berglund och NCC träffades [REDACTED] och [REDACTED] NCC, [REDACTED] PNB Asfalt och [REDACTED] P-A Berglund på Quality Hotel Winn i Huskvarna den 29 november 2000. Vid detta möte överenskom parterna att P-A Berglund skulle erhålla 3 miljoner kronor under år 2000 varav 1,5 miljoner kronor avsåg beskriven uppgörelse åren 2000 –2002 och 1,5 miljoner kronor avsåg ersättning för att inte etablera ett asfaltverk i Östergötland. Under år 2000 erhöll P-A Berglund 1 500 968 kronor av NCC. Trots försök från P-A Berglund att utfå resterande överenskomna ersättning kom inte något ytterligare belopp av utbetalas från NCC (se nedan under rubriken Produktion och försäljning av asfaltmassa, punkten 203).

Vägverket region Väst 2000 (se I under rubriken Grunder)

134. Under år 2000 begärde Vägverket in anbud på nio upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom den västra regionen nämligen inom distrikten Halmstad, Göteborg, Vänersborg, Mariestad och Karlstad (DH21, DG21, DG31, DV21, DM21 och DK31), Karlstad (DK1, DK2, DK3, DK6, DK7 och DK9), Vänersborg (DV1 – DV5), Mariestad (DM1 – DM3), Halmstad och Göteborg (DH1, DH2, DGH3, DG2, DG4 och DGH9), Halmstad, Göteborg och Mariestad (DH4, DG1, DM4 och DM5), Karlstad (DK8), Göteborg (DG5) samt utförande av rekonstruktion av E6 vid Lyckornamotet i Ljungskile. Anbuderna skulle vara inlämnade vid skilda tillfällen under perioden från den 25 januari till den 25 maj 2000. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 191 miljoner kronor.
135. [REDACTED] och [REDACTED] NCC, [REDACTED] Skanska, samt [REDACTED] och [REDACTED] Vägverket Produktion, träffades vid ett tillfälle under perioden januari-februari 2000. Mötet ägde rum på ett motell i Furusjö, väster om Mullsjö. Vidare träffades [REDACTED] Vägverket Produktion, [REDACTED] och [REDACTED] Skanska, [REDACTED] och [REDACTED] NCC, samt en representant från Peab Asfalt, i olika konstellationer vid ytterligare tillfällen under vintern/våren 2000/2001. [REDACTED] NCC, deltog vid samtliga möten. Vid mötena diskuterade företrädarna för företagen den totala förväntade beläggningsvolymen för år 2000 i region väst. Dessutom avhandlades kommande upphandlingar. Företagens företrädare kom slutligen överens

2003-03-21

Dnr 341/2003

om hur beläggningsentreprenaderna skulle fördelas mellan företagen. Det var [REDACTED] [REDACTED] NCC, som kallade till mötena. Eftersom representanter för samtliga företag inte deltog vid alla möten tillsåg [REDACTED] att samtliga företag blev informerade om vad som avhandlats vid de olika mötena.

136. Vad avser Vägverket Produktion hölls regelbundet informella interna möten mellan de fyra arbetscheferna [REDACTED] och [REDACTED] samt [REDACTED]. Dessa möten ägde rum vid vägstationer i närheten av Värnamo och Ljungby. Vid mötena framställde arbetscheferna önskemål om vilka vägverksentreprenader de ville utföra. [REDACTED] fick i uppgift att föra vidare arbetschefernas önskemål till Skanska, NCC och Peab Asfalt samt att med dessa företag komma överens om en gemensam uppgörelse avseende aktuella upphandlingar.
137. I överenskommelsen ingick att NCC inför upphandlingarna skulle kontakta övriga potentiella anbudsgivare i syfte att nå en överenskommelse även med dessa företag som innebar att de, mot erhållande av p-pengar, skulle lämna icke konkurrenskraftiga anbud eller helt avstå från att lämna anbud.
138. Ovanstående uppgörelser genomfördes i enlighet med vad som överenskommit.

Vägverket region Väst 2001 (se I och II under rubriken Grunder)

139. Under år 2001 begärde Vägverket in anbud på sex upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom den västra regionen nämligen inom distrikten Halmstad (DH02, DH04 och DH11), Göteborg, Vänersborg och Karlstad (DG1, DV1 och DK4a-d) Vänersborg, Mariestad och Karlstad (DV2, DV3, DV11, DV12, DM1, DM2, DM3, DM5, DK1, DK6, DK7, DK8 alt 1 och DK8 stab), Halmstad och Göteborg, Vänersborg, Mariestad och Karlstad (DH01, DH05, DG2, DG5, DV4, DM4 och DK5 alt 1-4), Halmstad och Göteborg, Vänersborg, Mariestad och Karlstad (DH21, DG21, DV21, DM21, DK21 och DK22) samt Göteborg (DG3, DG4 och DG6). Anbuderna skulle vara inlämnade vid skilda tillfällen, under perioden från den 23 januari till den 8 mars 2001. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 460 miljoner kronor.
140. [REDACTED] NCC, [REDACTED] Peab Asfalt, [REDACTED] Skanska, samt [REDACTED] Vägverket Produktion, träffades i olika konstellationer vid tre tillfällen. Det första mötet ägde rum på Scandic Hotell i Jönköping den 29 november 2000 och det andra mötet ägde rum på NCC:s beläggningskontor i Borås mellan jul och nyår 2000. Det hölls också ett tredje möte på Scandic Hotell i Göteborg den 9 februari 2001. Vid sistnämnt möte deltog [REDACTED] och [REDACTED] NCC, samt [REDACTED] Skanska. Karl-Gunnar Karlsson, NCC, var den som var sammankallande och som tog initiativ till mötena. Förutom beskrivna möten har ovan nämnda företags företrädare i olika omfattning haft telefonkontakter sinsemellan. I de kontakter som förevarit diskuterade företrädarna för företagen den totala förväntade beläggningsvolymen för år 2001 i region väst. Dessutom avhandlades kommande upphandlingar och hur dessa skulle fördelas mellan företagen. Företagens företrädare kom slutligen överens om att beläggningsentreprenaderna skulle fördelas på visst sätt.

141. Sandahls lade oväntat ett vinnande anbud på vägverksgruppen DH03 vilket föranledde [REDACTED] NCC att kontakta verkställande direktören för Sandahls, [REDACTED] i februari år 2001. Efter flera samtal under två till tre veckor mellan nämnda företrädare kom NCC och Sandahls överens om att Sandahls skulle ingå i uppgörelsen. Överenskommelsen innebar att Sandahls i utbyte mot att man erhållit vägverksgruppen DG03 skulle lämna icke konkurrenskraftiga anbud på vägverksgrupperna DM1 och DG2. Anbudssummorna tillhandahölls av [REDACTED] NCC. Beträffande de vägverksgrupper i region väst där anbud skulle inlämnas under perioden från 28 februari till den 8 mars 2001 kom NCC, Skanska, Peab Asfalt, Vägverket Produktion och Sandahls överens om hur dessa skulle fördelas mellan företagen. Fördelningen av vägverksgrupperna står i överensstämmelse med det förslag till fördelning som upprättats av Karl-Gunnar Karlsson, NCC.
142. I överenskommelsen avseende fördelningen av vägverksgrupper ingick vidare att [REDACTED] NCC, inför upphandlingarna skulle kontakta övriga potentiella anbudsgivare i syfte att nå en överenskommelse även med dessa företag som innebar att de, mot erhållande av p-pengar, skulle lämna icke konkurrenskraftiga anbud eller helt avstå från att lämna anbud. [REDACTED] NCC, bad i sin tur [REDACTED] NCC, att hjälpa honom att ta kontakt med vissa av de berörda företagen. De företag som kontaktades av NCC:s företrädare var Svenska Väg, PNB Asfalt och Kvalitetsasfalt. Vart och ett av de företag som kontaktades accepterade de förslag till uppgörelser som presenterades av företrädarna för NCC.
143. Ovanstående uppgörelser genomfördes i enlighet med vad som överenskommit.
- Vägverkets region Mälardalen 2000 (se I och II under rubriken Grunder)
144. Under år 2000 begärde Vägverket in anbud på två upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom region Mälardalen nämligen inom Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län (VMN 3/2000 och VMN 5/2000) samt (VMN 4/2000). Anbudet för VMN 3/2000 och VMN5/2000 skulle vara inlämnade den 7 mars 2000 och anbud avseende VMN4/2000 skulle vara slutligt inlämnat den 29 mars 2000. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 58 miljoner kronor.
145. [REDACTED] och [REDACTED] NCC, en representant från Peab Asfalt, [REDACTED] och [REDACTED] Skanska, samt en representant för Vägverket Produktion, träffades vid ett tillfälle kring månadsskiftet februari/mars 2000 i Skanskastugan. Vid mötet diskuterade företrädarna för företagen de två kommande entreprenaderna VMN 3/2000 och VMN 5/2000 i region Mälardalen. Förutom beskrivna möte har ovan nämnda företagsföreträdare samt [REDACTED] Skanska, och [REDACTED], NCC, i olika omfattning haft telefonkontakt med varandra. I de kontakter som förevarit avhandlade företrädarna för företagen kommande upphandlingar och hur dessa skulle fördelas mellan företagen och vilka anbudspriser vart och ett av företagen skulle ge in till Vägverket. Företagens företrädare kom slutligen överens om att NCC skulle vinna beläggningsentreprenaderna VMN 3/2000 och VMN 5/2000 till de anbudspriser som NCC sedermera gav in till Vägverket.

146. I överenskommelsen ingick att NCC inför upphandlingarna skulle kontakta övriga potentiella anbudsgivare i syfte att nå en överenskommelse även med dessa företag som innebär att de, mot erhållande av p-pengar, skulle lämna icke konkurrenskraftiga anbud eller helt avstå från att lämna anbud. De företag som kontaktades av NCC:s företrädare var Svenska väg, Sandahls, ODEN Asfalt, och Kvalitetsasfalt. Vart och ett av de företag som kontaktades accepterade de förslag till uppgörelser som presenterades av företrädarna för NCC.
147. Ovanstående uppgörelser kom att genomföras.

Vägverkets region Mälardalen 2001 (se I och II under rubriken Grunder)

148. Under år 2001 begärde Vägverket in anbud på nitton upphandlingar avseende asfaltbeläggningsarbeten inom region Mälardalen nämligen inom Västmanlands län (VMN U1, VMN U2, VMN U3 och VMN U4/2001), Örebro län (VMN T1, VMN T2, VMN T3 och VMN T5/2001), Södermanlands län (VMN D1, VMN D2, VMN D3 och VMN D5) samt Uppsala län (VMN C1, VMN C2, VMN C3 och VMN C5/2001). Anbuderna skulle vara inlämnade vid skilda tillfällen under perioden från den 8 mars till den 15 juni 2001. Emellertid återkallade Vägverket upphandlingarna VMN C2/2001 och VMN U2. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 246 miljoner kronor.
149. [REDACTED] och [REDACTED] NCC, [REDACTED] Peab Asfalt, [REDACTED] Vägverket Produktion, träffades tre gånger under perioden december 2000 till januari år 2001. Två av mötena ägde rum på Scandic Hotell i Västerås. Dessa möten hölls den 2 december 2000 och den 23 januari 2001. Det tredje mötet ägde rum antingen på nämnda hotell eller på något av företagets kontor. Vid minst ett av mötena deltog även verkställande direktören för Kvalitetsasfalt, [REDACTED]. Det var [REDACTED] Vägverket Produktion, och [REDACTED] NCC som kallade till mötena. Förutom beskrivna möten har ovan nämnda företags företrädare i olika omfattning haft telefonkontakter sinsemellan. Utöver nämnda kontakter mellan företagsföreträdare har [REDACTED] Vägverket Produktion, och [REDACTED] NCC, haft telefonkontakt med [REDACTED] Skanska. I de kontakter som förevarit diskuterade företrädarna för företagen den totala förväntade beläggningsvolymen för 2001 i region Mälardalen. Dessutom avhandlades kommande upphandlingar och hur dessa skulle fördelas mellan företagen. Företagens företrädare kom överens om att beläggningsentreprenaderna skulle fördelas mellan företagen på ett visst sätt. [REDACTED] NCC, koordinerade uppgörelsen. I överenskommelsen ingick även att det företag som skulle lämna in det vinnande anbudet skulle ge pris till de övriga företagen som förband sig att inge det tagna priset vid respektive upphandling. Detta genomfördes i praktiken genom att företrädaren för det vinnande företaget, genom telefonkontakter med övriga företagsföreträdare, distribuerade de priser som övriga företag skulle inge till Vägverket. De företag som enligt överenskommelsen inte skulle vinna aktuell upphandling följde instruktionerna från det vinnande företaget och ingav de tagna priserna till Vägverket.

2003-03-21

Dnr 341/2003

150. I överenskommelsen ingick att [REDACTED] NCC, inför upphandlingarna skulle kontakta Svenska Väg och Sandahls i syfte att nå en överenskommelse även med dessa företag som innebar att de, mot erhållande av p-pengar, skulle lämna icke konkurrenskraftiga anbud eller helt avstå från att lämna anbud. Vart och ett av de företag som kontaktades accepterade de förslag till uppgörelser som presenterades av företrädaren för NCC.

151. Ovanstående uppgörelser kom att genomföras.

Vägverkets region Mitt 2001 (se I och II under rubriken Grunder)

152. Under år 2001 begärde Vägverket in anbud avseende asfaltbeläggningsarbeten i region Mitt inom Dalarnas län (W1, W2 och W4/2001). Anbuderna för vägverksgrupperna skulle vara inlämnade den 5 februari 2001. Värdet av de upphandlade beläggningsentreprenaderna uppgick sammanlagt till ca 55 miljoner kronor.

153. Vid möten och övriga kontakter, i likhet med vad som beskrivits ovan under rubriken Region Mälardalen 2001, har samma företagsföreträdare från NCC, Skanska, Vägverket Produktion, Peab Asfalt och Kvalitetsasfalt avhandlat och slutligt kommit överens på vilket sätt vägverksgrupperna W1, W2 och W4/2001 i Region Mitt skulle fördelas mellan företagen. Enligt uppgörelsen skulle Skanska vinna vägverksgruppen W1, Vägverket Produktion skulle vinna vägverksgruppen W2 och NCC skulle vinna vägverksgruppen W4.

154. Som en del i uppgörelsen avseende fördelningen av vägverksgrupperna W1, W2 och W4 ingick vidare att Skanska vid utförandet av entreprenaden W1 skulle köpa all behövlig asfaltmassa från Peab Asfalt. Sandahls skulle även enligt överenskommelsen från de vinnande företagen Skanska, NCC och Vägverket Produktion erhålla p-pengar om sammanlagt 694 060 kronor för att avstå från att lämna anbud på de aktuella entreprenaderna.

155. Överenskommelsen avseende fördelningen av vägverksgrupperna kom att genomföras och överensstämmer med Vägverkets tilldelning av de aktuella upphandlingarna.

Kommunala upphandlingar

Ljungby kommun 1998 (se I under rubriken Grunder)

156. Ljungby kommun gjorde under år 1998 en upphandling avseende asfaltbeläggningar i kommunen för åren 1998 och 1999 med möjlighet till förlängning år 2000. Vid anbudstidens utgång hade sju anbud inlämnats, däribland från företagen NCC och P-A Berglund.

157. P-A Berglund hade vid anbudsöppningen det lägsta anbudet. Detta föranledde [REDACTED] vid NCC att kontakta ställföreträdaren tillika verkställande direktören vid P-A Berglund, [REDACTED] och [REDACTED] träffades i februari – mars år 1998 i [REDACTED] bostad i Väckelsång. Vid mötet förklarade [REDACTED] att P-A Berglund genom att ta kommunkontraktet i Ljungby ”slagit undan benen” för NCC:s platschef med ansvar för Ljungby. På förslag

2003-03-21

Dnr 341/2003

från [REDACTED] accepterade [REDACTED] att avstå från att ta entreprenaden i Ljungby kommun. [REDACTED] skickade den 6 mars 1998 ett brev till kommunen och begärde att företagets anbud skulle annulleras. NCC och P-A Berglund kom vidare överens om att P-A Berglund skulle erhålla p-pengar om sammanlagt 750 000 kronor. Ljungby kommun beslutade den 31 mars 1998 att utse NCC till entreprenör för asfaltbeläggningar för åren 1998 och 1999 samt med rätt till förlängning år 2000. Uppgårelsen kom således att genomföras.

Åtvidabergs kommun 1998 (se IV under rubriken Grunder)

158. Under år 1998 begärde Åtvidabergs kommun in anbud på upphandlingen "Nybyggnad av gång- och cykelbro över banområdet i Åtvidaberg" med sista anbudsdag den 12 juni 1998. På grund av förändrade förutsättningar försköts den sista anbudsdagen till den 14 augusti 1998. Vid anbudstidens slut hade anbud inkommit från Peab Mellersta, Markbyrån, NCC, Skanska, Bygg- och Anläggning i Norrköping AB samt Vägverket Produktion.
159. [REDACTED] vid Peab Mellersta, [REDACTED] vid NCC, [REDACTED] vid Skanska samt en representant från Vägverket Produktion kom överens om att Peab Mellersta skulle vinna den aktuella upphandlingen. Inför upphandlingen blev [REDACTED] vid Markbyrån kontaktad per telefon av [REDACTED] och [REDACTED]. Under telefonsamtalen utövade dessa personer påtryckningar gentemot [REDACTED] för att denne inte skulle lämna ett konkurrenskraftigt anbud på den aktuella upphandlingen. [REDACTED] gick slutligen med på att ta pris från Peab Mellersta. Detta gick till på så sätt att [REDACTED] via telefon erhöll ett pris från [REDACTED] vid Peab Mellersta, vilket Markbyrån sedan ingav som anbud till Åtvidabergs kommun.
160. Som ersättning för att Markbyrån tog pris på den aktuella upphandlingen erhöll företaget p-pengar från Peab Mellersta om cirka 200 000 kronor exklusive mervärdesskatt. Peab Mellersta utsågs sedermera av Åtvidabergs kommun som entreprenör för uppförande av aktuell gång- och cykelbro.

Uddevalla kommun 1998 (se I under rubriken Grunder)

161. Uddevalla kommun gjorde under år 1998 en upphandling avseende asfaltbelägningsarbeten för åren 1998-2000. Vid anbudstiden utgång, den 13 mars 1998, hade Skanska, NCC, Vägverket Produktion och Peab Asphalt lämnat in anbud.
162. [REDACTED] vid Vägverket Produktion och [REDACTED] vid Skanska samt representanter för Peab Asphalt och NCC kom inför upphandlingen överens om att Skanska skulle vinna entreprenaden varför Skanska gav pris till Vägverket Produktion. Vägverket Produktion gav senare in ett anbud som överensstämde med det tagna priset till kommunen. Uppgårelsen kom således att genomföras. Som entreprenör för belägningsarbetena utsågs sedermera Skanska.

2003-03-21

Dnr 341/2003

Göteborgs kommun 1999 (se I under rubriken Grunder)

163. Göteborgs kommun infordrade under år 1999 in anbud på asfaltbeläggningsarbeten avseende perioden 1999-2001. Vid anbudstidens utgång, den 12 april 1999, hade NCC, Skanska och Vägverket Produktion lämnat in anbud.
164. En representant för NCC och [REDACTED] vid Vägverket Produktion samt en representant för Skanska kom inför upphandlingen överens om att NCC skulle vinna entreprenaden. Med anledning av överenskommelsen gav NCC pris till Vägverket Produktion vilket Vägverket Produktion senare gav in till kommunen. Uppgårelsen kom således att genomföras. Som entreprenör för beläggningsarbetena utsågs sedermera NCC.

Karlsborgs kommun 1999 (se I under rubriken Grunder)

165. Karlsborgs kommun infordrade under år 1999 anbud på asfaltbeläggningsarbeten avseende år 1999. Vid anbudstidens utgång, den 21 april 1999, hade NCC, Skanska och Vägverket Produktion lämnat in anbud.
166. [REDACTED] vid Skanska och [REDACTED] vid Vägverket Produktion samt en representant från NCC kom inför upphandlingen överens om att Skanska skulle vinna entreprenaden. Med anledning av överenskommelsen gav Skanska pris till Vägverket Produktion som Vägverket Produktion senare också gav in till kommunen. Uppgårelsen kom således att genomföras. Som entreprenör för beläggningsarbetena utsågs sedermera Skanska.

Linköpings kommun 2000 (se V och VI under rubriken Grunder)

167. Under år 2000 begärde Linköpings kommun bl.a. in anbud på fem upphandlingar avseende underhållsbeläggningar m.m. inom kommunen, nämligen underhållsbeläggningar och ombyggnad av busshållplatser m.m. på gatorna Gällstadsvägen och Himnavägen i Lingham och Lövskogsvägen i Vikingstad (med sista anbudsdag den 29 maj 2000), underhållsbeläggningar och ombyggnad av busshållplatser m.m. på gatorna Söderleden samt Bäckgatan-Stigbergsgatan-Högalidsgatan-Ramstorpsgatan (med sista anbudsdag den 30 maj 2000), underhållsbeläggningar och ombyggnad av busshållplatser m.m. på Westmansgatan (med sista anbudsdag den 29 juni 2000), underhållsbeläggningar och ombyggnad av busshållplatser m.m. på Stenbrötsgatan och Barhällsgatan-Gesällgatan (med sista anbudsdag den 6 juli 2000) samt underhållsbeläggningar och ombyggnad av busshållplatser m.m. på Adamstorpsvägen, Hällestadsvägen och OG Svenssons väg (med sista anbudsdag den 10 juli 2000).
168. [REDACTED] NCC, arbetade tillsammans fram ett förslag till uppgörelse mellan NCC, Skanska, Peab Sverige, Vägverket Produktion, Markbyrå och Bygg & Miljö avseende de aktuella upphandlingarna i Linköping.
169. [REDACTED] NCC, kontaktade [REDACTED] Skanska, och [REDACTED] Vägverket Produktion, vid ett flertal tillfällen under maj - juli 2000. Under telefon-

2003-03-21

Dnr 341/2003

samtalen diskuterades NCC:s förslag till uppgörelse, nämligen vilket företag som skulle vinna respektive upphandling, vilka företag som skulle ta pris respektive avstå från att lämna anbud samt vilken kompensation dessa företag skulle erhålla. [REDACTED] NCC, kontaktade [REDACTED] Skanska, [REDACTED] och [REDACTED] Peab Sverige, samt [REDACTED] Vägverket Produktion, per telefon ett flertal gånger under tiden maj-juli 2000. Utöver telefonkontakterna träffade [REDACTED] och [REDACTED], NCC, [REDACTED] och [REDACTED], Skanska, på Skanskas kontor i Linköping vid minst två tillfällen i april-maj 2000 och på NCC:s kontor i Linköping vid minst ett tillfälle under samma period. [REDACTED] NCC, träffade vidare [REDACTED] Skanska, vid minst ett tillfälle på Skanskas kontor i Linköping i april-maj 2000. Under de beskrivna telefonsamtalen och mötena diskuterades NCC:s förslag till uppgörelse, nämligen vilket företag som skulle vinna respektive upphandling, vilka företag som skulle ta pris respektive avstå från att lämna anbud samt vilken kompensation dessa företag skulle erhålla.

170. [REDACTED] NCC, ringde vidare ställföreträdaren för Markbyrån, [REDACTED] vid ett flertal tillfällen mellan maj-juni månad 2000. Vidare träffades [REDACTED] NCC, och [REDACTED] Markbyrån, på Markbyråns kontor i Åtvidaberg. Vid telefonsamtalen och på mötet diskuterades på vilka upphandlingar Markbyrån skulle ta pris respektive avstå från att lämna anbud samt vilken kompensation företaget skulle erhålla i gengäld.
171. [REDACTED] NCC, träffade verkställande direktören på Bygg och Miljö Ronny Quist på en vägkrog i Norsholm den 28 juni 2000. Vid mötet diskuterades att Bygg och Miljö skulle lämna icke konkurrenskraftiga anbud till Linköpings kommun samt vilken ersättning företaget skulle erhålla i gengäld.
172. Mötena och telefonkontakterna mellan NCC och Skanska och telefonsamtalen mellan NCC och Peab Sverige resulterade slutligen i en uppgörelse som innebar att de ovan nämnda upphandlingarna delades upp enligt följande.
 - Skanska skulle vinna upphandlingen med sista anbudsdag den 29 maj 2000 och upphandlingen med sista anbudsdag den 10 juli 2000,
 - NCC skulle vinna upphandlingen med sista anbudsdag den 30 maj 2000 och upphandlingen med sista anbudsdag den 6 juli 2000 och att
 - Peab Sverige skulle vinna upphandlingen med sista anbudsdag den 29 juni 2000 och avstå från att lämna anbud på upphandlingen med sista anbudsdag den 10 juli 2000.
173. Telefonsamtalen och mötena mellan NCC, Skanska, Peab Sverige, Vägverket Produktion, Markbyrån och Bygg och Miljö resulterade vidare i en överenskommelse mellan företagen som innebar att Vägverket Produktion, Markbyrån och Bygg och Miljö skulle ta priser respektive avstå från att lämna anbud på de aktuella upphandlingarna. NCC, Skanska och Peab Sverige kom dessutom överens om att det företag som, enligt uppgörelsen, skulle vinna respektive upphandling skulle ge pris till de övriga företagen vid varje upphandlingstillfälle.

2003-03-21

Dnr 341/2003

174. Som kompensation för att Peab Sverige och Markbyrån skulle avstå från att lämna konkurrenskraftiga anbud respektive helt avstå från att lämna anbud skulle företagen erhålla p-pengar. Peab Sverige skulle erhålla p-pengar om 800 000 kronor exklusive mervärdesskatt från NCC och Markbyrån skulle erhålla p-pengar om 971 585 kronor exklusive mervärdesskatt från NCC. Markbyrån skulle vidare erhålla underentreprenadarbeten inom ramen för upphandlingen med sista anbudsdag den 6 juli 2000. Betalningen av p-pengar från NCC till Markbyrån gick till på så sätt att Markbyrån blev anvisat att fakturera två åkeriföretag.
175. Ovanstående uppgörelser genomfördes i enlighet med överenskommelsen. ODEN Anläggning vann emellertid upphandlingarna med sista anbudsdag den 29 maj respektive den 30 maj 2000.

Ulricehamns kommun 2000 (se I under rubriken Grunder)

176. Ulricehamns kommun infordrade anbud på asfaltbeläggningsarbeten avseende år 2000. I förfrågningsunderlaget gavs möjlighet att ange prisreduceringar vid avtal som även omfattade åren 2001 och 2002. Vid anbudstidens utgång, den 31 mars 2000, hade Vägverket Produktion, Skanska, NCC, Nässjö Asfalt, Sandahls och Peab Asfalt lämnat in anbud.
177. [REDACTED] vid NCC och [REDACTED] vid Vägverket Produktion samt representanter för Skanska och Peab Asfalt kom inför upphandlingen överens om att NCC skulle vinna entreprenaden varför NCC gav pris till Vägverket Produktion som Vägverket Produktion senare också gav in till kommunen. Uppgårelsen kom således att genomföras. Som entreprenör för beläggningsarbetena åren 2000-2002 utsågs sedermera NCC.

Hässleholms kommun 2000 (se I under rubriken Grunder)

178. Under år 2000 begärde Hässleholms kommun in anbud för upphandling av asfaltbeläggningsarbeten inom kommunen för åren 2000-2001 med sista anbudsdag den 24 februari 2000.
179. [REDACTED] och [REDACTED] Skanska, [REDACTED] vid NCC, [REDACTED] och [REDACTED] vid Peab Asfalt samt en representant från Vägverket Produktion kom överens om att Skanska skulle vinna den aktuella upphandlingen.
180. Av förfrågningsunderlaget från kommunen framgick att à-prislistor skulle fogas till anbudena. Vid beräkningen av Skanskas eget anbud upprättade därför [REDACTED] vid Skanska sådana à-prislistor. Denne upprättade också à-prislistor åt NCC och Peab Asfalt. Av à-prislistorna framgick också den totala anbudssumman som respektive företag skulle ge in till kommunen.
181. [REDACTED] vid Skanska kontaktade [REDACTED] vid NCC och överlämnade vid ett möte i början av år 2000 de à-prislistor och anbudssummor som NCC skulle inge till Hässleholms kommun. [REDACTED] ansåg emellertid att de föreslagna à-priserna var för höga varför [REDACTED] och [REDACTED] per telefon överenskom att de

2003-03-21

Dnr 341/2003

föreslagna à-priserna skulle sänkas. Vid samma tillfälle mottog också [REDACTED] de à-prislistor som [REDACTED] upprättat åt Peab Asfalt. [REDACTED] överlämnade därefter, via telefon, dessa à-priser till [REDACTED] på Peab Asfalt.

182. Vad gäller NCC upprättade [REDACTED] nya förslag på à-prislistor och meddelade dessa per telefon till [REDACTED] varefter [REDACTED] använde de nya förslagen till à-prislistor i NCC:s anbud till Hässleholms kommun. De à-prislistor och den anbudssumma som Peab Asfalt ingav till Hässleholms kommun i den aktuella upphandlingen överensstämmer också med de à-prislistor och den anbudssumma som [REDACTED] upprättat åt företaget. Uppgårelsen kom således att genomföras. PNB Asfalt, som inte deltog i uppgörelsen, lämnade dock in det lägsta anbudet varför PNB Asfalt vann den aktuella upphandlingen.

Klippans kommun 2000 (se I under rubriken Grunder)

183. Klippans kommun infordrade, i mars 2000, anbud i form av à-prislistor på asfaltbeläggningsarbeten avseende åren 2000-2001. Vid anbudstidens utgång, den 19 mars 2000, hade Svenska Väg, PNB Asfalt, NCC, Skanska, Peab Asfalt och Vägverket Produktion lämnat in anbud.
184. [REDACTED] vid Skanska och [REDACTED] vid NCC samt representanter från Peab Asfalt och Vägverket Produktion kom inför upphandlingen överens om att NCC skulle vinna den aktuella entreprenaden. [REDACTED] upprättade i enlighet med överenskommelsen en à-prislista som Skanska skulle inge till kommunen. Den av [REDACTED] upprättade listan överlämnades till [REDACTED] som sedan ingav ett anbud i enlighet med de à-priser som NCC angivit. Uppgårelsen kom således att genomföras. Som entreprenör för beläggningsarbetena utsågs sedermera NCC.

Kristianstad och Bromölla kommuner 2000 (se I under rubriken Grunder)

185. Under år 2000 begärde Kristianstads och Bromölla kommuner gemensamt in anbud för upphandling av asfaltbeläggningsarbeten inom respektive kommun för åren 2000-2002 med sista anbudsdag den 9 mars 2000.
186. [REDACTED] och [REDACTED] Skanska, [REDACTED] NCC, [REDACTED] och [REDACTED] vid Peab Asfalt samt en representant för Vägverket Produktion kom överens om att Skanska skulle vinna de aktuella upphandlingarna. Detta eftersom Skanska under lång tid haft beläggningsentreprenadkontrakt med Kristianstads och Bromölla kommuner. Överenskommelsen var en del i den ovan beskrivna överenskommelsen om att företagen inte skulle lämna konkurrenskraftiga anbud i de kommuner som respektive företag innehaft under lång tid.
187. Av förfrågningsunderlaget från kommunerna framgick att à-prislistor skulle fogas till anbudena. Vid beräkningen av Skanskas eget anbud upprättade därför [REDACTED] vid Skanska sådana à-prislistor. Denne upprättade också à-prislistor åt NCC, Vägverket Produktion och Peab Asfalt. Av à-prislistorna framgick också de totala anbudssummor som respektive företag skulle ge in till kommunerna.

2003-03-21

Dnr 341/2003

188. [redacted] vid Skanska kontaktade [redacted] vid NCC och överlämnade vid ett möte i början av år 2000 de à-prislistor och anbudssummor som NCC skulle inge till Kristianstads och Bromölla kommuner. Vid samma tillfälle mottog också [redacted] de à-prislistor som [redacted] upprättat åt Peab Asfalt. [redacted] överlämnade därefter dessa à-priser vid telefon till [redacted] vid Peab Asfalt. Även Vägverket Produktion tilldelades en à-prislista upprättad av [redacted]
189. De à-prislistor och anbudssummor om Peab Asfalt, NCC och Vägverket Produktion ingav till Kristianstads och Bromölla kommuner i den aktuella upphandlingen överensstämmer med de à-prislistor och anbudssummor som [redacted] upprättat åt respektive företag. Uppgåelsen kom därför att genomföras. Som entreprenör för beläggningsarbetena utsågs sedermera Skanska.

Landskrona kommun 2000 (se I under rubriken Grunder)

190. Landskrona kommun infordrade, i februari 2000, anbud på asfaltbeläggningsarbeten avseende åren 2000-2002. Vid anbudstidens utgång, den 6 mars 2000, hade PNB Asfalt, NCC, Skanska Peab Asfalt, Vägverket Produktion och Svenska Väg lämnat in anbud.
191. [redacted] vid Skanska och [redacted] vid NCC samt representanter från Peab Asfalt och Vägverket Produktion kom inför upphandlingen överens om att Skanska skulle vinna entreprenaden. [redacted] vid Skanska kontaktade därför [redacted] vid NCC inför anbudsgivningen och överlämnade skriftlig information som innehöll uppgifter om hur många procent NCC:s anbud skulle överstiga Skanskas anbud de tre åren 2000-2002. NCC lämnade in ett anbud som i enlighet med överenskommelsen översteg det anbud Skanska ingav till kommunen. Uppgåelsen mellan Skanska och NCC kom således att genomföras. PNB Asfalt, som inte deltog i uppgörelsen, lämnade dock in det lägsta anbudet varför PNB Asfalt vann den aktuella upphandlingen.

Ystads kommun 2000 (se I under rubriken Grunder)

192. Ystad kommun infordrade, i februari 2000, anbud i form av à-prislistor på asfaltbeläggningsarbeten avseende åren 2000-2002. Vid anbudstidens utgång, den 15 mars 2000, hade PNB Entreprenad AB, NCC, Skanska, Peab Asfalt och Vägverket Produktion lämnat in anbud. Svenska Väg erhöll förfrågningsunderlag från kommunen men avstod från att lämna in anbud.
193. [redacted] vid Skanska och [redacted] vid NCC samt representanter från Peab Asfalt och Vägverket Produktion kom inför upphandlingen överens om att NCC skulle vinna den aktuella entreprenaden. [redacted] upprättade i enlighet med överenskommelsen ett förslag till à-priser som Skanska skulle använda som underlag i sitt anbud till kommunen och delgav detta per telefon till [redacted]. Med denna information som underlag gjorde [redacted] en egen beräkning av à-priserna och tillsåg därvid att Skanskas anbud inte understeg NCC:s förslag till à-priser. Skanska lämnade in ett anbud som i enlighet med överenskommelsen översteg NCC:s anbud.

2003-03-21

Dnr 341/2003

Uppgårelsen kom således att genomföras. Som entreprenör för beläggningsarbetena utsågs sedermera NCC.

Helsingborg och Höganäs kommuner 2000 (se I under rubriken Grunder)

194. Helsingborg och Höganäs kommuner infordrade gemensamt anbud avseende underhållsbeläggningar för perioden 2000-2002. Förfrågningsunderlag skickades ut i januari 2000 och anbud skulle inges senast den 27 mars 2000. Arbetet skulle utföras som generalentreprenad med funktionsansvar (funktionsentreprenad). Upphandlingen genomfördes i två steg; en kvalificeringsfas och en utvärderingsfas. Samtliga anbud, som inkom från PNB Asfalt, NCC, Skanska, Peab Asfalt och Vägverket Produktion blev kvalificerade. I utvärderingsfasen antog de bägge kommunerna att 80 procent av entreprenaden skulle utföras som en funktionsentreprenad och att återstående 20 procent skulle upphandlas med beaktande av ingivna å-priser.
195. [REDACTED] vid Skanska och Ulf Söderberg vid NCC samt representanter från Peab Asfalt och Vägverket Produktion kom inför upphandlingen överens om att NCC skulle vinna den del av entreprenaden som avsåg Höganäs kommun och att Skanska skulle vinna den del av entreprenaden som avsåg Helsingborgs kommun. [REDACTED] gav [REDACTED] de priser som Skanska skulle ge in avseende de arbeten som skulle utföras i Höganäs kommun och [REDACTED] gav [REDACTED] de priser som NCC skulle ge in avseende de arbeten som skulle utföras i Helsingborgs kommun. [REDACTED] och [REDACTED] utformade och ingav sina respektive anbud i enlighet med de instruktioner de givit varandra. Överenskommelsen kom således att genomföras i sin helhet. PNB Asfalt, som inte deltog i uppgörelsen, lämnade in det för kommunerna sammantaget fördelaktigaste anbudet. PNB Asfalt vann därför samtliga delar i den aktuella upphandlingen.

Privata upphandlingar

Östgötaporten 1998 (se VII under rubriken Grunder)

196. Kuwait Petroleum Svenska AB (Q8) begärde den 1 juni 1998 in anbud avseende en totalentreprenad benämnd "Q8 Östgötaporten Mark". Anbud inkom från företagen Peab Mellersta, NCC, Skanska, Markbyrån, ODEN Anläggning, Berg och Falk samt Holst Entreprenad.
197. [REDACTED] och [REDACTED] NCC, [REDACTED] Peab Mellersta och en representant från Skanska kom överens om att Peab Mellersta skulle vinna den aktuella entreprenaden. [REDACTED] vid Peab Mellersta koordinerade uppgörelsen.
198. [REDACTED] vid Peab Mellersta kontaktade [REDACTED] vid Markbyrån via telefon. Telefonsamtalen resulterade i en överenskommelse mellan företagen som innebar att Markbyrån tog pris på den aktuella upphandlingen, vilket ingavs till beställaren. Som ersättning för att Markbyrån lämnat ett icke konkurrenskraftigt anbud erhöll Markbyrån p-pengar 500 000 kronor exklusive mervärdesskatt från Peab Mellersta. Uppgårelsen kom således att genomföras. Företaget Holst Entreprenad AB, som inte

2003-03-21

Dnr 341/2003

var med i uppgörelsen, lämnade dock det vinnande anbudet och tilldelades den aktuella entreprenaden.

Gärstadverken i Linköping 1998 (se VIII under rubriken Grunder)

199. Tekniska Verken i Linköping AB upphandlade under år 1998 bl.a. en körramp till en bunker vid Gärstadverken i Linköping. Sista dag att inkomma med anbud faställdes slutligt till den 8 januari 1998. Peab Mellersta, Teknik Byggarna i Linköping KB, NCC och Skanska lämnade in anbud avseende nämnd körramp.
200. Skanska, Peab Mellersta och NCC överenskom att Skanska skulle vinna den aktuella upphandlingen vid Gärstadverken. I samband med att [REDACTED] Skanska, [REDACTED] Peab Mellersta och [REDACTED] NCC samt [REDACTED] Markbyrå, diskuterade uppgörelserna avseende gång och cykelbron i Atvidaberg och Ullevi-rondellen i Linköping, se ovan, begärde [REDACTED] ersättning av Skanska för att avstå från att lämna anbud på den aktuella entreprenaden. Överenskommelsen mellan Skanska och Markbyrå innebär att Markbyrå erhöi p-pengar om 319 020 kronor exklusive mervärdesskatt från Skanska. Överenskommelsen kom att genomföras och resulterade i att Skanska vann entreprenaden.

Ekås Vägförening 2000 (se I under rubriken Grunder)

201. Ekås Vägförening begärde i mitten av maj år 2000 in anbud avseende asfaltbeläggningsarbeten under sommaren 2000. Anbud inkom från företagen DAB Domiflex AB, NCC, Peab Asfalt och Vägverket Produktion.
202. [REDACTED] vid NCC och [REDACTED] vid Vägverket Produktion samt en representant för Peab Asfalt kom överens om att NCC skulle vinna den aktuella entreprenaden. Ekås Vägförening antog sedermera NCC som entreprenör.

Produktion och försäljning av asfaltmassa

Produktionsbegränsning och marknadsdelning avseende asfaltmassa (se X och XI under rubriken Grunder)

203. I ovan beskriven uppgörelse, se punkten 132-133, avseende Vägverkets upphandlingar i region sydöst år 2000 ingicks en överenskommelse mellan NCC och P-A Berglund att sistnämnda företag skulle begränsa sin produktion av asfaltmassa till en viss angiven volym under åren 2000-2002. Härutöver ingick P-A Berglund en separat uppgörelse med avdelningarna Ballast och Beläggning inom NCC som innebär att P-A Berglund skulle erhålla 1,5 miljon kronor för att inte sätta upp ett asfaltverk i Östergötlands län.

Produktionsbegränsning avseende asfaltmassa (se XII under rubriken Grunder)

204. [REDACTED] NCC och [REDACTED] Skanska har i december 1999 överenskommit att försöka förmå [REDACTED] Sandahls att ingå en överenskommelse som innebär följande. Sandahls asfaltverk i Östad skulle årligen producera 50 000 ton asfaltmassa. I region Väst skulle Sandahls lägga ut minst 30 000 ton as-

faltmassa. Om Sandahls producerade mer än 50 000 ton asfaltmassa skulle företaget ersätta NCC och Skanska med 50 kronor/ton på den del som översteg överenskommen produktion. Om Sandahls producerade mindre än 50 000 ton skulle NCC och Skanska ersätta Sandahls med 50 kronor/ton på den del som understeg överenskommen produktion. Sandahls producerade asfaltvolym fick inte understiga 35 000 ton och inte överstiga 65 000 ton. Överenskommelsen skulle gälla inom det geografiska området Halland till Värmland.

205. Som ett villkor för den föreslagna överenskommelsen uppställdes kravet att en uppdelning av Vägverkets upphandling i region Väst skulle genomföras med tillfredsställande resultat. Sandahls skulle vidare, enligt förslaget till överenskommelse, medverka till att betala p-pengar till övriga mindre företag som visade ett intresse för Vägverkets upphandlingar i region Väst. Härvid skulle Sandahls ges ansvar för att kontakta Kvalitetsasfalt och SBT Svensk Beläggningsteknik samt ASFAB.
206. Sandahls godtog inte den föreslagna överenskommelsen.

Tankbeläggningar/ytbehandling (se XIII under rubriken Grunder)

207. Under år 2000 startade [REDACTED] vid NCC en tankbeläggingsverksamhet inom företaget. Skanska och Vägverket Produktion var de största konkurrenterna inom denna typ av beläggingsverksamhet. Efter att Skanska och Vägverket Produktion uttryckt missnöje över NCC:s nya etablering träffades [REDACTED] NCC, [REDACTED] och [REDACTED] Skanska, samt [REDACTED] Vägverket Produktion, vid ett möte på Skanskas kontor i Jönköping den 16 januari 2001. Vid detta möte kom nämnda företag överens om att NCC skulle avveckla hälften av sin tankbeläggingsutrustning mot att NCC skulle delta i en marknadsdelning mellan NCC, Skanska och Vägverket Produktion avseende kommande tankbeläggingsentreprenader. Överenskommelsen kom att genomföras.

RÄTTSLIG BEDÖMNING

Allmänt

208. Enligt 6 § KL är avtal mellan företag förbjudna om de har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen på marknaden på ett märkbart sätt eller om de ger ett sådant resultat. Med avtal jämställs enligt 3 § tredje stycket punkten 2 KL samordnade förfaranden av företag.
209. Av förarbetena till KL framgår att ledning vid tillämpningen av KL kan hämtas från EG-rättslig praxis. Svenska domstolar har också i sin rättstillämpning tolkat KL utifrån den praxis som bildats av Kommissionen, Förstainstansrätten och EG-domstolen samt den doktrin som utvecklats på EG-rättens område.¹

¹ Se bl.a. MD1996:4, 1996:33, 1999:22 och Stockholms tingsrätts dom 2001-12-18, mål nr T 10594-99.

Begreppet företag

210. Av 3 § KL följer att med företag avses en fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur. Till den del sådan verksamhet består i myndighetsutövning omfattas den dock inte av begreppet företag.
211. Vägverket Produktion är en vinstdrivande resultatenhet inom myndigheten Vägverket som fullt ut konkurrerar på marknaden varför Vägverket utgör ett företag i KL:s mening.

Avtal eller samordnat förfarande

212. Avtalskriteriet i 6 § KL omfattar inte endast civilrättsligt bindande muntliga eller skriftliga överenskommelser mellan två eller flera företag, utan också arrangemang där ett företag gentemot ett annat frivilligt åtar sig att begränsa sin frihet att agera på marknaden. Även s.k. gentlemen's agreements och informella muntliga överenskommelser omfattas av avtalsbegreppet i 6 § KL.²
213. Ett samordnat förfarande innebär att två eller flera företag, utan att ett avtal kan anses ha uppkommit, tillämpar ett visst förfarande i samförstånd.³ Det är inte nödvändigt att parterna har utarbetat en plan mellan sig för att ett samordnat förfarande skall vara för handen. Inte heller krävs det att några speciella villkor har utarbetats mellan företag. Samordnat förfarande förutsätter inte att företagen åtar sig något gentemot ett annat företag utan det räcker med att varje företag betar sig på marknaden i enlighet med ett samförstånd. Samförståndet behöver således inte ha uppkommit genom uttryckliga muntliga eller skriftliga förklaringar. Samförståndet kan ha uppkommit genom direkta eller indirekta kontakter mellan företagen. Ett företag som passivt deltar vid ett möte, som har till syfte att begränsa konkurrensen, men som genom att delta vid mötet utan att offentligt ta avstånd från dess innehåll och därigenom låter övriga deltagare tro att företaget samtycker till mötets innehåll och resultat samt följer dess resultat, anses ha deltagit i ett samordnat förfarande.⁴
214. Det är inte nödvändigt att närmare identifiera om samverkan mellan företag utgör ett avtal eller ett samordnat förfarande mellan företag. Detta gäller särskilt då ett flertal företag är involverade i många olika förfaranden under en längre tidsperiod vilka kan innefatta både avtal och samordnade förfaranden.⁵ En överträdelse av 6 § KL kan därför bestå av en samverkan mellan företag som utgör ett avtal, ett samordnat förfarande eller en kombination av de båda.

² Se bl.a. prop 1992/93:56 sid. 71 och domen T-141/89 *SARL*.

³ Se prop. 1992/93:56, sid. 71 f.

⁴ Se bl.a. 40/73 etc. *Suiker Unie v Commission*; 172/80 *Züchner v Bayerische Vereinsbank AG*; T-25/95 etc. *Cimenteries CBR SA v Commission*; OJ [1986] L 230/1 *Polypropylene*; OJ [1989] L 74/1 *PVC* och OJ [1989] L 74/21 *LdPE*.

⁵ Se bl.a. OJ [1986] L230/1 *Polypropylene*; ICI OJ [1991] L152/1 *Soda-ash/Solvay*; C-49/92 [1999] I-4125 *Commission v ANIC* och C-51/92 *P Hercules Chemicals NV v Commission*. Se också MD 1997:8.

215. Det är klarlagt i svensk och EG-rättslig praxis⁶ att flera olika avtal eller samordnade förfaranden mellan företag kan ses som en enda överträdelse. Avtalen och de samordnade förfarandena utgör därvid tillsammans en överenskommelse om hur företagen skall operera på en viss marknad. Det krävs inte att företagen formellt har enats om ett enda långt avtal eller samordnat förfarande utan det är tillräckligt att företagen agerar i enlighet med gemensamt skapade rutiner för hur företagen skall agera inom ramen för överenskommelsen. Således skall en kartell som pågår under lång tid och som består av flera olika avtal eller samordnade förfaranden vilka företagen deltar i som en del i ett gemensamt mål vilket går ut på att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen ses som en enda fortlöpande överträdelse av 6 § KL.
216. Även om vissa medlemmar i överenskommelsen har mer eller mindre tillfälliga reservationer mot att vara med i överenskommelsen eller till och med avser att fuska genom att inte följa överenskommelsen innebär inte detta att de inte skall anses som parter i den övergripande överenskommelsen. Ett företag kan bli ansvarigt för hela kartellöverenskommelsen inklusive de delar som företaget självt inte direkt har medverkat i. Parternas skilda intressen kan också utesluta att full samstämmighet råder i alla frågor. Det kan förekomma interna konflikter och rivalitet. Vissa inslag i överenskommelsen kan avsiktligen ha lämnats vaga eller obestämda. Kartellöverenskommelsen kan varieras och ändras. Överenskommelsens verksamhet kan gradvis utvidgas till att omfatta nya marknader eller minskas till att endast avse vissa delmarknader. Överenskommelsens mekanismer kan anpassas. Inte något av de nyss nämnda inslagen hindrar emellertid att avtalen eller de samordnade förfarandena utgör en enda överträdelse av 6 § KL.⁷
217. De samarbeten som förevarit mellan de berörda företagen (se under rubriken Grunder punkterna **I-XIII**) utgör avtal eller i vart fall samordnade förfaranden i den mening som avses i 6 § KL.

Syfte eller resultat

218. För att ett avtal, beslut eller samordnat förfarande skall vara förbjudet krävs antingen att avtalet eller det samordnade förfarandet har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen eller ger detta resultat. Syftet med ett avtal fastställs genom en objektiv bedömning av syftet med avtalet och det är alltså här inte fråga om att göra en bedömning av avtalsparternas subjektiva uppfattningar.⁸ Kan man konstatera att ett avtal eller ett samordnat förfarande har ett konkurrensbegränsande syfte är det inte nödvändigt att visa något resultat på konkurrensen på den relevanta marknaden för att det skall ses som en överträdelse. För att en överträdelse skall vara för handen krävs inte heller att avtalet eller det samordnade förfarandet objektivt sett medför ett resultat

⁶ Se bl.a. OJ [1989] L 74/1 *PVC*; T-14/89 *Montedipe v Commission*; C-49/92 *Commission v Anic Partecipazioni SpA*; T-141/94 etc. *Thyssen Stahl v Commission*; T-311/94 *BPB de Eendracht NV v Commission* och T-25/95 etc. *Cementeries CBR SA v Commission*. Se också MD 2003:2.

⁷ Se a.a.

⁸ Se prop. 1992/93:56, sid. 71 f.

på konkurrensen på den relevanta marknaden.⁹ Detta framgår också av 6 § KL som anger att det skall föreligga ett syfte eller ett resultat av avtalet. Svensk praxis överensstämmer med EG-rättslig praxis i denna fråga.¹⁰ Detta innebär för det första att det för en överträdelse av 6 § KL räcker med att två eller flera företag kontaktar varandra och diskuterar ett avtal eller samordnat förfarande som har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen utan att avtalet eller det samordnade förfarandet faktiskt genomförs eller fullföljs. För det andra innebär det att även om företagen fullföljer och genomför avtalet eller det samordnade förfarandet behöver något resultat på konkurrensen på den relevanta marknaden inte uppkomma och således inte heller visas för att en överträdelse av 6 § KL skall anses föreligga.

219. När ett avtal eller samordnat förfarande t.ex. rör horisontellt prissamarbete eller marknadsdelning anses ett konkurrensbegränsande syfte föreligga.¹¹
220. Av EG-rättslig praxis följer att det föreligger en presumtion att avtalet eller det samordnade förfarandet, förutom att ha till syfte att hämma konkurrensen, även har ett resultat på den relevanta marknaden om avtalen eller de samordnade förfarandena faktiskt följs och genomförs. Någon kvantitativ beräkning av resultatet är inte nödvändigt. En sådan presumtion gör sig särskilt gällande i en kartell som har pågått under lång tid och som utgörs av avtal eller samordnade förfaranden vilka till sin natur har haft till syfte att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen.¹²
221. Samtliga överträdelser (se rubriken Grunder punkterna **I-XIII**) har inneburit marknadsdelning, prissamverkan eller produktionsbegränsning. Avtalen eller de samordnade förfarandena har därför objektivt sett haft ett konkurrensbegränsande syfte. Även det informationsutbyte som förevarit har haft ett konkurrensbegränsande syfte med hänsyn till att det avser anbud, volymer och priser.
222. Dessutom har de flesta avtalen eller samordnade förfarandena gett ett konkurrensbegränsande resultat eftersom de genomförts.

Märkbarhet

223. En förutsättning för att ett konkurrensbegränsande avtal skall omfattas av förbudet i 6 § KL är att det begränsar konkurrensen på ett märkbart sätt, dvs. har ekonomiska verkningar av någon betydelse.

⁹ Se bl.a. C-199/92 P etc. *Hüls AG v Commission*; T-141/94 etc. *Thyssen Stahl v Commission*; [1999] L 76/1 *British Sugar plc, Tate & Lyle plc, Napier Brown & Co Ltd, James Budgett Sugars Ltd* och T 202/98 etc. *Tate & Lyle v Commission*, dom den 12 juli 2001.

¹⁰ Se bl.a. MD 2003:2.

¹¹ Se bl.a. prop. 1992/93:56, sid. 73 f. och T-374/94 etc *European Night Services v Commission*.

¹² Se bl.a. beslut 020207 *Methionine/PO COMP/37.519*.

224. Konkursverket har i ett allmänt råd som har sin grund i EG-rätten¹³ beskrivit hur verket tolkar begreppet märkbart sätt i 6 § KL. Av punkten 11 i rådet framgår att ett avtal mellan företag som tillverkar eller säljer varor eller tillhandahåller tjänster i regel inte begränsar konkurrensen på ett märkbart sätt om avtalsparterna och till dem anknutna företag tillsammans på någon av de relevanta marknaderna har en marknadsandel som inte överstiger 10 procent om avtalet gäller mellan företag i samma tillverknings- eller försäljningsled, s.k. horisontella avtal.
225. Av praxis¹⁴ framgår att för horisontella avtal, det vill säga avtal mellan konkurrenter, som har till syfte att priser fastställs eller att produktion eller försäljning begränsas eller att marknader eller inköpskällor delas upp gäller att sådana avtal i princip alltid är märkbart konkurrensbegränsande oavsett marknadsandelar. De berörda företagen har härutöver en sammanlagd marknadsandel som väsentligen överstiger 10 procent på respektive relevant marknad varför märkbarhetskriteriet i 6 § KL är uppfyllt.

Preskription

226. Ett företag kan ådömas konkurrensskadeavgift för hela den period ett avtal eller samordnat förfarande som strider mot 6 § KL löper. Ett avtal eller samordnat förfarande kan också strida mot 6 § KL så länge avtalet eller det samordnade förfarandet har verkan på den relevanta marknaden trots att avtalet formellt sett eller på grund av en tidsrelaterad omständighet har upphört.¹⁵
227. Enligt 30 § KL får konkurrensskadeavgift påföras ett företag om stämningensansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från det att överträdelsen upphörde. Det är klarlagt i svensk och EG-rättslig praxis att ett flertal avtal eller samordnade förfaranden kan ses som en enda överträdelse. Överträdelsen upphör i sådana fall inte förrän överenskommelsen upphör att existera genom att överenskommelsen upplöses eller att överenskommelsen upphör att ha verkan.

Ansvar för ODEN Entreprenad

Principen om en ekonomisk enhet

228. I konkurrensrättsliga sammanhang gäller principen om en ekonomisk enhet, vilken innebär att transaktioner inom en sådan enhet normalt inte omfattas av konkurrensreglerna. Företagen inom enheten ses som ett företag på marknaden i konkurrensrättsligt avseende. Principen om en ekonomisk enhet har inte kommit till uttryck i lagtexten. Den skall ändå anses gälla. I förarbetena sägs att tillämpligheten av denna princip får utvecklas genom praxis. EG-rätten skall här, liksom annars, vara vägledande.¹⁶

¹³ Se Konkursverkets allmänna råd om avtal av mindre betydelse (bagatellavtal) som inte omfattas av förbudet i 6 § konkurrenslagen (1993:20), KKVFS 1999:1.

¹⁴ Se bl.a. Första instansrättens dom i förenade målen T/45 och 47/98, Krupp Thyssen m.fl. och Uponor, MD 2003:2

¹⁵ Se bl.a. T-7/89 *SA Hercules NV v Commission* och 51/75 *EMI Records Ltd v CBS UK Ltd*.

¹⁶ Se prop. 1992/93:56 sid. 72.

2003-03-21

Dnr 341/2003

229. Av den ekonomiska enhetens princip följer att ett moderbolag kan bli ansvarigt för de ageranden som dess dotterbolag vidtar. Således kan det vara möjligt att ålägga ett moderbolag konkurrensskadeavgift för en överträdelse av 6 § KL som dess dotterbolag har begått. En förutsättning för det är att moderbolaget utövar tillräcklig kontroll över dotterbolaget. När ett bolag är ett helägt bolag till ett annat bolag presumeras moderbolaget ha kontroll över dotterbolagets verksamhet varvid moderbolaget kan göras ansvarigt för dotterbolagets överträdelser.¹⁷ Även andra omständigheter kan få betydelse vid bedömningen, såsom styrelsens sammansättning i moderbolaget och dotterbolaget.

ODEN Entreprenad

230. ODEN Entreprenad äger 100 procent av aktierna i ODEN Asfalt. Sedan ODEN Asfalt registrerades som bolag i januari 1995 har samma person varit verkställande direktör i både ODEN Entreprenad och i ODEN Asfalt. Med hänsyn härtill kan ODEN Entreprenad göras ansvarigt för de överträdelser av 6 § KL som ODEN Asfalt har begått.

KONKURRENSSKADEAVGIFT

Allmänt om förutsättningarna för avgift

231. Av 26 § KL framgår att ett företag skall betala en särskild konkurrensskadeavgift om företaget eller någon som handlar på företagets vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har överträtt förbudet i 6 § KL.
232. Marknadsdomstolen har i två mål SAS I¹⁸ och BK-Tåg¹⁹ bedömt förutsättningarna för en uppsåtlig överträdelse av KL. Marknadsdomstolen har konstaterat att det är tillräckligt att visa att företaget inte kunde ha varit omedvetet om att det förfarande som prövas begränsade konkurrensen. Horisontella prissamarbeten, marknadsdelning och anbudskarteller är av sådan karaktär att de berörda företagen inte kan ha varit omedvetna om att förfarandena begränsar konkurrensen.

Avgiftens storlek

233. Av 28 § KL följer att när konkurrensskadeavgift fastställs skall hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är, hur länge den pågått och andra försvårande eller förmildrande omständigheter. Av 28 § andra stycket KL framgår att i ringa fall skall ingen avgift påföras.
234. Enligt 27 § KL skall konkurrensskadeavgiften fastställas till högst fem miljoner kronor eller till ett högre belopp som dock inte får överstiga tio procent av företagets

¹⁷ Se bl.a. 7/73 *Commercial Solvents v Commission*; T-65/89 *BPB Industries plc v Commission*; T-77/92 *Parker Pen Ltd v Commission*; T-354/94 *Stora v Commission* och OJ [1999] L 109/24 *Greek Ferry Services Cartel*. Se också MD 2001:30. *Commission* [1994] ECR II-549 [1995] 5 CMLR 435; T-354/94 *Stora v Commission* [1998] ECR II-2111 och *Greek Ferry Services Cartel* OJ [1999] L 109/24 [1999] 5 CMLR 47. Se också MD 2001:30.

¹⁸ MD 1999:22

¹⁹ MD 2000:2

omsättning föregående räkenskapsår. Endast det berörda företags omsättning skall beaktas vid bestämmande av avgiften. Med omsättning avses företagets hela omsättning utan begränsning till den produkt eller marknad som förfarandet rör.

235. Vid bestämmandet av avgiftens storlek bör Kommissionens riktlinjer för beräkning av böter (bötesriktlinjerna) vara vägledande.²⁰ Enligt bötesriktlinjerna skall först ett grundbelopp fastställas för vart och ett av de berörda företagen. Därefter skall hänsyn tas till försvårande och förmildrande omständigheter.

Grundbeloppet

236. Vid bestämmandet av grundbeloppet storlek skall framförallt överträdelsens allvar och varaktighet beaktas.
237. Vid bedömningen av överträdelsens allvar skall beaktas överträdelsens art, dess konkreta påverkan på marknaden om den är mätbar och omfattningen av den relevanta geografiska marknaden. Överträdelser kan delas in i tre kategorier nämligen mindre allvarliga överträdelser, allvarliga överträdelser och mycket allvarliga överträdelser.
238. De företag som överträtt förbudet i 6 § KL svarar sammantaget för en marknadsandel om ca 90 procent på var och en av de relevanta marknaderna. Till detta kommer att överträdelserna utgörs av horisontella konkurrensbegränsningar där de ingående företagen tillsammans kontrollerar i stort sett samtliga de aktuella marknaderna. Företagen har manipulerat anbuds förfaranden, delat upp relevanta marknader och direkt eller indirekt fastställt priser, vilka är de allvarligaste formerna av överträdelser enligt 6 § KL. Den relevanta geografiska marknaden är, såvitt avser anläggnings- och asfaltbeläggningsverksamhet, hela Sverige. Överträdelserna har omfattat Götaland och en väsentlig del av Svealand. Personer i ledande ställning har aktivt deltagit i överträdelserna. Företagen har genom de aktuella avtalen eller samordnade förfarandena – som nästintill i samtliga fall har genomförts - satt konkurrensen ur spel på marknader av mycket stor betydelse för det svenska vägnätets effektivitet och funktion. Infrastruktur, som det svenska vägnätet, är av mycket stor betydelse för samhällsekonomin. Med hänsyn härtill har samtliga berörda företag gjort sig skyldiga till mycket allvarliga överträdelser.
239. Det är vidare nödvändigt att beakta de berörda företagens kapacitet att vålla andra aktörer, särskilt konsumenterna, betydande skada och att fastställa konkurrensskadeavgiften till en nivå som säkerställer att avgiften är tillräckligt avskräckande.
240. De berörda företagen kan, utifrån deras ekonomiska styrka, indelas i följande två grupper. I den första gruppen ingår NCC, Vägverket, Skanska, Peab Asfalt och Peab Sverige. I den andra gruppen ingår Sandahls, Kvalitetsasfalt, Svenska Väg, ODEN Entreprenad, Bygg och Miljö och PNB Asfalt. För att konkurrensskadeavgiften skall vara tillräckligt avskräckande skall de företag som ingår i den första gruppen påföras en högre avgift än företagen i den andra gruppen.

²⁰ Guidelines on the method of setting fines imposed pursuant to Article 15 (2) of Regulation No 17 and Article 65 (5) of the ECSC Treaty, EGT C 9, 14.1.1998.

241. Avgiften med beaktande av överträdelsernas allvar för de berörda företagen skall uppgå till; NCC 300 000 000 kronor, Vägverket 200 000 000 kronor, Skanska, 300 000 000 kronor, Peab Asfalt 100 000 000 kronor, Peab Sverige 100 000 000 kronor, Sandahls 8 000 000 kronor, Kvalitetsasfalt 4 000 000 kronor, Svenska Väg 1 500 000 kronor, PNB Asfalt 6 000 000 kronor, Bygg och Miljö 500 000 kronor och ODEN Entreprenad 500 000 kronor.
242. Enligt bötesriktlinjerna skall en distinktion göras mellan överträdelser av kort varaktighet (kortare än ett år), medellång varaktighet (vanligtvis ett till fem år) och lång varaktighet (längre än fem år). För överträdelser av kort varaktighet skall inte beloppen i punkten 241 höjas. För medellånga överträdelser kan beloppen i punkten 241 höjas med upp till 50 procent. För överträdelser som varar längre än fem år kan, för varje tillkommande år, de belopp som anges under punkten 241 höjas med 10 procent.
243. Följande överträdelse är långvarig:
- I under Grunder.
244. Följande överträdelser är medellånga:
- IX under Grunder och
- X under Grunder.
245. Övriga överträdelser som anges under Grunder är kortvariga
246. Mot bakgrund av vad som anförts ovan om respektive företags storlek och marknadsstyrka, överträdelsernas mycket allvarliga karaktär och varaktighet samt det förhållandet att avgiften skall ha en avskräckande effekt, uppgår grundbeloppet, innan försvårande och förmildrande omständigheter beaktas, till: NCC 540 000 000 kronor, Vägverket 320 000 000 kronor, Skanska, 540 000 000 kronor, Peab Asfalt 180 000 000 kronor, Peab Sverige 100 000 000 kronor, Sandahls 8 000 000 kronor, Kvalitetsasfalt 4 000 000 kronor, Svenska Väg 1 500 000 kronor, PNB Asfalt 7 680 000 kr, Bygg och Miljö 500 000 kronor och ODEN Entreprenad 500 000 kronor.
- Försvårande omständigheter*
247. Försvårande omständigheter av betydelse för bedömningen är bl.a. om företaget haft en ledande roll i överträdelsen, om företagen aktivt vidtagit åtgärder i syfte att dölja det rättsstridiga förfarandet samt om straffmekanismer förekommit.
248. Vid bestämmande av avgiften skall beaktas att NCC, Vägverket, Skanska, Peab Asfalt och Peab Sverige tog initiativ till att involvera de mindre aktörerna vilket innebär att grundbeloppet skall ökas med ytterligare 30 procent för vart och ett av dessa företag.

Förmildrande omständigheter

249. Företagen NCC och Vägverket har varit behjälpliga vid Konkurrensverkets utredning på ett sådant sätt att dessa företag kan anses vara berättigade till en viss reduktion av grundbeloppet. Med hänsyn till angivna omständigheter skall grundbeloppet sänkas med 5 procent vardera för NCC och Vägverket.
250. Företaget Skanska har varit behjälpligt vid Konkurrensverkets utredning och medgivit vissa överträdelser. Med hänsyn härtill är företaget berättigat till en viss reduktion av grundbeloppet. Grundbeloppet skall därför sänkas med 7 procent för Skanska.
251. Företaget Sandahls har medgivit sin medverkan i ett flertal överträdelser som företaget deltagit i och kan därför anses vara berättigat till en minskning av beräknat grundbelopp. Med beaktande härav skall grundbeloppet för Sandahls sänkas med 20 procent
252. Företaget Bygg och Miljö har uteslutande haft en passiv roll i den överträdelse som företaget deltagit i och fullt ut medgivit sin medverkan i överträdelsen. Det finns mot denna bakgrund skäl att väsentligt reducera företagets grundbelopp. Grundbeloppet skall därför sänkas med 50 procent.

Konkurrensskadeavgift

253. Utifrån ovanstående beräkningsgrunder skall konkurrensskadeavgiften för de berörda företagen uppgå till: NCC 675 000 000 kronor, Vägverket 400 000 000 kronor, Skanska 664 200 000 kronor, Peab Asfalt 234 000 000 kronor, Peab Sverige 130 000 000 kronor, Sandahls 6 400 000 kronor, Kvalitetsasfalt 4 000 000 kronor, Svenska Väg 1 500 000 kronor, PNB Asfalt 7 680 000 kronor, Bygg och Miljö 250 000 kronor och ODEN Entreprenad 500 000 kronor.

Eftergift/nedsättning

254. Enligt 28 a § första stycket punkt 1 KL får konkurrensavgiften fastställas till ett lägre belopp för ett företag som i **väsentlig mån** har underlättat utredningen av den egna eller andras medverkan i överträdelsen.
255. Enligt 28 b § första stycket KL får konkurrensskadeavgift efterges om företaget anmäler överträdelsen till Konkurrensverket innan verket har fått tillräckligt underlag för att ingripa mot överträdelsen och något annat företag som deltagit i överträdelsen inte har gjort anmälan tidigare. Därutöver krävs bl.a. att företaget samarbetar fullt ut med Konkurrensverket under utredningen.
256. Om ett företag i **högst väsentlig mån** underlättat utredningen får avgiften efterges även i annat fall än som anges i 28 b § KL. Detta följer av 28 a § andra stycket KL.
257. Markbyrån uppfyller villkoren för eftergift. Konkurrensskadeavgiften för detta företag skall därför helt efterges.
258. NCC och Vägverket har på egna initiativ, en tid efter Konkurrensverkets särskilda undersökning, inkommit med internutredningar i vilka nya sakomständigheter kring överträdelsen beskrivs och där företagen gör medgivanden.

2003-03-21

Dnr 341/2003

259. I enlighet med Konkurrensverkets allmänna råd om nedsättning och eftergift av konkurrensskadeavgift i kartellärenden (KKVFS 2002:1), bör avgiften för NCC och Vägverket sättas ned med 30 procent för respektive företag.
260. För övriga företag föreligger inte skäl för nedsättning av konkurrensskadeavgiften.

Slutliga belopp

261. Konkurrensskadeavgiften skall efter det att skäl för eftergift prövats för respektive företag uppgå till: NCC med 472 500 000 kronor, Vägverket med 280 000 000 kronor, Skanska med 664 200 000 kronor, Peab Sverige med 130 000 000 kronor, Sandahls med 6 400 000 kronor, Kvalitetsasfalt med 4 000 000 kronor, Svenska Väg med 1 500 000 kronor, PNB Asfalt 7 680 000 kronor, Bygg och Miljö med 250 000 kronor och ODEN Entreprenad med 500 000 kronor.
262. Konkurrensskadeavgiften för Peab Asfalt har med beaktande av begångna överträdelser och omständigheterna i övrigt beräknats till 234 000 000 kronor. På grund av att konkurrensskadeavgiften lagligen inte kan fastställas ett belopp som överstiger tio procent av företagets omsättning föregående räkenskapsår skall dock konkurrensskadeavgiften slutligt uppgå till 89 300 000 kr.

Claes Norgren

Anders Gerde

Bilagor:

1. Sammanställning över namngivna personers befattning
2. Bevisuppgift
3. Sammanställning över de berörda företagens inställning